

SVOBODNA SLOVENIJA

AÑO (LETO) XXX (24)

No. (Štev.) 31

ESLOVENIA LIBRE

BUENOS AIRES

5. avgusta 1971

Dolžnost pričevanja

Vse civilizirane družbe poznajo to dolžnost. Kdor je bil priča zločina je dolžan o njem pričati ne le zato da na ta način poravnava vsaj deloma krivico, ki je bila storjena žrtvi, marveč tudi ker ima družba pravico do resnice. Vsak zločin je krivica, ki prizadene tudi družbo in vsako pričevanje, je izpoved resnice s katero skuša družba ponovno upostaviti v sebi ravnovesje, ki se je zaradi prizadete krivice podrla.

Ne gre torej za pravico pričevanja, kateri bi se lahko po lastnem preudarku odpovedali, marveč za dolžnost, ki jo imamo ne le do žrtve, temveč predvsem do človeške družbe. Nihče ne more od te dolžnosti odvezati ker nima nihče oblasti, ki bi bila močnejša in svetlejša od Resnice. Niti napak pojmovana ljubezen do zločinca ne more odvezati priče od te dolžnosti kajti ljubezen do Resnice je pred ljubeznijo do človeka pa čeprav ji je enaka. Nismo dolžni kaznovati, nismo dolžni zahtevati kazni — to smemo prepustiti Bogu ne da bi družba trpela škodo — kar smo dolžni, je pričevati resnico.

Če drži to pri vsakem zločinu, kateremu smo bili morda priče, drži še toliko bolj za pričevanje o množičnem pokolu sinov slovenskega naroda kateremu smo bili priče kot posamezniki in kot skupnost. Moti se kdor misli, da bo molk pripomogel k narodni slogi. Sloga temelji lahko le na resnici — nikdar na strahu ali hinavščini. Ljubezen, ki je najmočnejša narodna vez ne more vzkliti tam, kjer so trgovali z resnico!

Pa se oglašajo mnenja; češ, za blagor pomirjenja duhov, bi bilo treba žrtvovati stara nasprotja. Prav. Vendar ločiti moramo med starimi nasprotji in med zastarelimi zločini, med željo po maščevanju in dolžnostjo pričevanja, med iskanjem sebe in iskanjem resnice. Če ne bomo mi pričevali bo slovenski narod zidal stavbo svoje bodočnosti na zgodovinski laži, na vnebovpijoči krivici, na samoprevari.

In spet slišimo tu in tam: Hvala Bogu, starih bo kmalu konec, mladi pa se na vse to vedno dvigajo. Res je, starih je slej ko prej vedno konec, a gorje če z njimi izumre del resnice. Stari in mladi naj se zavedajo, da stari ne bi bili nikdar očetje in matere ter mladi ne bi bili spočetni, ne rojeni, če Bog ne bi obvaroval staršev pred pokolom. Mi, ki smo bili ohranjeni smo obsojeni na pričevanje, kakor so bili tisoči obsojeni na smrt.

Mladina, ki je rojena iz rešenih mož in žena nosi v sebi poslanstvo označeno z besedami, ki ga lahko ponosno dvigne v življenje ali zavrne, ne more pa ostati do njega indiferentna. Dolžnost pričevanja gre iz roda v rod, kakor blagoslov in prokletstvo, dokler laž ni premagana. Kakor sami sebi ne izbiramo staršev, kakor si sami ne izberemo naroda, se tudi sami ne moremo otresti podedovanih dolžnosti. Nismo namreč le posamezniki, smo tudi člani roda, smo udje Cerkve in človeštva in izvorni greh ni edino breme, ki ga sprejememo od prednikov za pot skozi življenje. Kljub svobodni volji v marsičem nismo svobodni. Mladi rod, ki raste iz ene največje narodnih tragedij je prinesel s seboj na svet dolžnost pričevanja in z njo bo raste, padal, živel, in umrl. Ne kraj rojstva, ne število generacij, niti morebitna zaniknost staršev, če ne bi posređevali resnice iz roda v rod, človeka ne morejo rešiti dolžnosti, ki je bila z njim rojena, prav kakor ne morejo spremeniti dejstva, da je poklican biti shramba in seme resnice. Ne gre tu le za obveznost, ki bi jo mogoče neizpolnjeno — odvezati spovednik, gre za človečansko dolžnost, ki jo od Boga ustvarjena narava in zgodovina, sami od sebe plačujeta in kaznujeta, tako posameznikom kakor narodom.

Če torej ne pričamo vse resnice, ki jo poznamo, pred našim lastnim rodom in pred svetom prekladamo odgovornost in težo pričevanja na ramena prihodnjih generacij — na vest naših sinov in hčera. Le resnica, naj bo prilijeta ali neprilijeta, lahko osvobodí in umiri nas

SOVJETSKA ZVEZA IN JUGOSLAVIJA

NEVARNOST V VZHODA

V zadnjih tednih je v Jugoslaviji, pa tudi v ostali Evropi po časopisju veliko razpravljanja o nevarnosti, ki grozi Jugoslaviji od strani Sovjetske zveze. Ponemok jemljejo tako nevarnost zares, druge pa ugibljejo, če jo ni Tito ustvaril namerno, da bi pomiril in spravil k pokorščini svoje sprte tovariše. Ti so namreč pozabili na skupno korist in se rgaajo za to, kdo bo dobil večji kos ukna, ki mu pravijo Jugoslavija.

Odnosi med posameznimi republikami so se res tako zategnili, da so v nekaterih slučajih partijska načela očitno prešla v ozadje, četudi se javno vsi na nje sklicujejo, ko hranijo trdovratno svoja „republiška“ ali narodna stališča. Glavni spor je kot vedno v preteklosti tudi tokrat med Zagrebom in Beogradom, ki pa ne brani samo vsak svoje republiške koristi, ampak v veliko večji meri Zagreb hrvaške narodne, Beograd pa srbske.

Zagreb išče pomoči pri tem v Skopju in Prištini, v Novem Sadu in Titogradu, v Sarajevu in Ljubljani. Uspeha z izjemo Prištine, kjer Albanci zahtevajo „svoje pravice“, Zagreb doslej pri tem ni dosegel. Ljubljana skrbno opazuje razvoj, pa previdno molči, če ni neposredno prizadeta.

Čeprav je glavno partijsko vodstvo sprejelo ustavna dopolnila in obvezalo vse članstvo k njihovem zagovarjanju, je beograjska univerza javno in jasno nastopila proti njim. Proti tem upornikom ni nihče uporabil sredstev, kot so bila nekaj v navadi. Policija je zasledila študentovski list, pa še tega šela potem, ko ga je bilo že dober del znan.

Močna negotovost

V času, ko se pripravljajo na izvedbo ustavnih določil, vlada v vsej Jugoslaviji močna negotovost. S strahom se ozirajo proti vzhodu, kjer so bile nedavno objavljene obsežne vojaške vaje članic Varšavske zveze. Pri teh vajah sodelujejo poleg sovjetskih, poljskih, češkoslovaških in vzhodnonemških ter madžarskih vojaških sil tudi bolgarske. Vaje se vrše neposredno ob jugoslovanski meji, ki jo je pred njih začetkom načelnik jugoslovanske glavnega štaba gen. Ljubičić šel pregledat.

Jugoslovanska ljudska armada je bila in je menda še vedno v tihi pripravljenosti, pa ji je nekam neugodno, ko je dobre del njenih rezervistov, kot zlobno pripominja zahodnonemški tednik „Der Spiegel“, zdoma, — na delu v Zahodni Nemčiji.

Premike sovjetskih in satelitskih oboroženih sil na Madžarskem in češkoslovaškem gledajo in pazljivo zasledujejo tudi na Dunaju, kajti tam niso prav nič prepričani, da bi te sile v slučaju pohoda proti Trstu ne ubrale pot preko Avstrije namesto preko Madžarske, ki je daljša. „Ljubljanska vrata“, koder vodi najboljši prehod v Italijo iz Panske nizine, v teh dneh velikokrat omenjajo.

Vznemirjenje in strah v Jugoslaviji v zvezi s premiki sovjetsko-satelitskega vojaštva povečuje protijugoslovanska propaganda v sovjetskem časopisju, ki jo vodijo kominformovci, pobegli iz Jugoslavije po juniju 1948. Moskva je te do nedavnega komaj omenjala in jim dala besedo le tedaj, kadar je bilo to v skladu z njenimi odnosi z Beogradom. Tako dobiva njihovo kričanje v tem trenutku poseben pomen — vsaj v očeh jugoslovanske javnosti. Posebno glasna sta nekdanji partizan Blažo Raspopović in kominformski ideolog Jovo Elz.

Komisija o protijugoslovanski dejavnosti

Ko je prišel domov jugoslovanski poslanik v Moskvi Veljko Misunović, je bil imenovan v komisijo, ki je razprav-

ljala o „protijugoslovanski dejavnosti“ v Sovjetski zvezi. Objavljeni so bili izvlečki iz sovjetskega časopisja; značilno je, da so bili med njimi oni, ki primerjajo sedanji jugoslovanski položaj položaju v češkoslovaški leta 1968. Politični komentatorji teh izvlečkov so opozorili posebej, da je v primerjavi položaja s CSR v letu 1968 treba gledati tudi nekako pozivanje in podpiranje slične sovjetsko-satelitske akcije proti Jugoslaviji, kot je bila ona proti CSR leta 1968.

Komisija, katere član je bil poslanik Veljko Misunović, je objavila, da se odnosi Jugoslavije z državami Varšavske zveze do vpora v CSR leta 1968 niso „izboljšale v nobeno smer.“

Ob uradnem začetku tujsko-prometne sezone 28. junija je jugoslovansko časopisje opozorilo vso javnost, naj pazi, da se ne bodo v Jugoslavijo vtihotapljali tuji agenti pod krinko turistov. Pri tem ni to časopisje nič skrivalo, od kod pričakuje take agente.

Med sedanjim položajem v Jugoslaviji in onim v češkoslovaški julija in avgusta 1968 morda ni veliko podobnosti, ugotavlja znani poročevalec John Gellner v svojem poročilu z Dunaja tordskemu „The Globe and Mail“, toda razvoj v Jugoslaviji je vendar tak, da lahko vznemirja Moskvo, ki je strašno občutljiva in ljubosumna na gradnjo vsake druge zvrsti „socializma“ razen take, ki je v skladu z njeno lastno.

John Gellner pravi, da bi bile zahodne sile skrajno neprevidne in lahko tudi v hudi zmoti, če bi smatrale sedanji položaj v Srednji Evropi in jugoslovansko opozorjanje na sovjetsko-satelitsko nevarnost proti Jugoslaviji samo za orodje, s katerim hoče Tito umiriti svoje sprte podložnike in jih pripraviti k slogi in pokorščini.

Zahodnim silam svetuje, naj skrbno znova pretehtajo vse okolnosti in možnosti, kajti v preteklosti so bile od strani Sovjetske zveze ponovno preseučene. Iz tega poročila gleda brez dvoma tudi neugodje, ki ga ob sedanjem razvoju položaja čutijo na Dunaju.

ZSSR in Balkan

Če se že na Dunaju ne počutijo dobro in so negotovi, kdo bi se čutil nemiru in negotovosti, ki sta zajela, kot trdijo poročila, Jugoslovane! Ti imajo še dobro v spominu prva leta po drugi svetovni vojni in po nastopu komunističnega režima, ko je bila oblast trdnj v rokah stalnistov. Vsi se boje in jih je strah, da bi se kaj takega moglo ponoviti, če bi se ali Zagreb ali Beograd odločil in pozval Moskvo, „naj pride reševati v Jugoslavijo socializem.“

Zveze med Srbi in Rusi so stare črna gora, kasneje pa tudi Srbija vedno iskali podpore in opore v carski Rusiji. Ta ju je podpirala, ker je bilo to v skladu s cilji njene politike na Balkanu in na Srednjem vzhodu, kjer je hotela postati dedič turškega cesarstva in se polastiti zlati Bospora in Dardanel. V skladu s temi cilji je ustvarila v miru v San Stefanu „Veliko Bolgarijo“, pa morala nato pred pilnimi sto leti na kongresu v Berlinu pristati na njeno odločno zmanjšanje. Ko je Bolgarija prešla na stran Avstrije in Nemčije, je Rusija spet podpirala Srbijo in Črno goro. Ko je Stalin ob koncu druge svetovne vojne spoznal, da Jugoslavija Trsta ne bo dobila, je pritisnil proti „toplemu morju“ spet preko Bolgarije na Turčijo. V zadnjih letih je sovjetsko podpiranje Bolgarije v njenih težnjah proti Jugoslaviji kar očitno in javno. Ali je mogoče v tem gledati nadaljevanje stare ruske politike pritiska na Bospor in Dardanele ali iskanje poti preko Jugoslavije na Jadran, je težavno določiti.

Sumničenja med Beogradom in Zagrebom

Vsekakor se zdi, da je del hrvaške politične emigracije z dr. B. Jelićem na čelu mnenja, da je mogoče dobiti sovjetsko podporo za razbijte Jugoslavije v korist „Velike Bolgarije“ in „neutra-

Dificultades en Chile

El gobierno izquierdista de Salvador Allende reconoció que el país está afectado por una aguda escasez de algunos artículos esenciales, y la atribuyó especialmente a un aumento explosivo del poder de adquisición de la población. En un discurso ante una concentración pública de amas de casa de Santiago, el ministro de Economía, Pedro Vuskovic dijo que “también hay fallas nuestras, errores cometidos por nosotros”.

Vuskovic, considerado el principal responsable de la política económica del gobierno del presidente Salvador Allende, pidió la “movilización masiva de las mujeres” y de la población en general para enfrentar el problema.

En su discurso, Vuskovic no dio cifras concretas sobre productos como carne, pollos, textiles, repuestos automotrices, que vienen faltando en las principales zonas del país desde hace varias semanas. Aseguró sin embargo, que el desabastecimiento “es un problema real”, pese a “que se está produciendo e importando más que antes”.

Este no es, sin embargo, el único problema de la política descabellada del gobierno, cuyos desastrosos resultados para la economía chilena se evidencian cada día más.

Težave v Čilu

Levičarska Allendejeva vlada je priznala, da je država v veliki krizi zaradi pomanjkanja nekaterih osnovnih potrebščin, kar je pripisala predvsem naglemu povečanju kupne moči ljudstva.

V svojem govoru hišnim gospodinjam v Santiagu je Pedro Vušković, minister ekonomije, dejal, „da, napake so tudi naše, in tudi mi smo kaj pogrešili.“

Vušković, ki je najbolj odgovoren za vladno ekonomsko politiko, je prosil „masivno mobilizacijo žensk“ in ostalega ljudstva, da se ta problem reši.

Vušković ni dal konkretnih števil o mesu, perutnini, blagu, avtomobilskih nadomestnih delih, ki že nekaj tednov primanjkujejo v glavnih krajih države. Dejaj pa je, da je to primanjlkovanje „dejanski problem“, pa čeprav „se prideluje ali uvaža več kot preje.“

Ni to edini primer v brezglavi vladni politiki, katere pogubne posledice za čilsko ekonomijo se kažejo vsak dan bolj.

ne“ Hrvaške, ki naj bi bila nekaka balkanska Finska.

Prav različne koristi in iz tega izhajajoče različne težnje Zagreba in Beograda bude strah pred tajnimi zvezami s tujino posebno z Moskvo. Da bi namreč zahodne sile hotele „podirati“ Jugoslavijo, v to ne verjame nihče, niti dr. B. Jelić, ki je šel prav zato iskati podporo v Moskvo. V Zagrebu kot v Beogradu skrbno pazijo pri vseh razpoložljivih oknih kaj se dogaja, kdo in kje se razgovarja kdaj s kakim predstavnikom Sovjetske zveze.

Zagreb sumi, da utegne Rankovičevu krilo srbskih komunistov pozvati na pomoč ZSSR proti izvedbi novih ustavnih določil, ki jih smatrajo Srbi doma in v tujini za skrajno neugodne in nesprejemljive, v Beogradu pa se boje, da imajo hrvaški politični vrhovi — tisti doma kot oni v tujini — namen klicati na pomoč Moskvo, če bi izgledalo, da ustavna dopolnila zaradi srbskega odpora ne bo mogoče izvesti. Pri tem nekateri v tujini opozarjajo na pot Stipice Radića v Moskvo po zmagi vidovdanske ustave.

Tito je brez dvoma sposoben politik, človek, ki se izredno dobro spozna na komunistične spletke, cilje in smotre, posebno tudi na moskovske. Da govori v prazno kot mu nekateri očitajo, je torej težko verjeti. Nemara čuti nevarnost, zato je tudi obnovil dobre odnose s Pekingom in poslal tja pretekli mesec svojega zunanjega ministra. Opozorjanje in pripravlanje javnosti naj bi opozorilo Moskvo, če goji kake sovražne načrte proti Jugoslaviji, da ne poide vse gladko, kot je šlo v CSR avgusta 1968.

V Moskvi so previdni

Trenutno ima Sovjetska zveza dovolj posla in skrbi na Srednjem vzhodu in na meji proti Kitajski. Pri tem mora biti stalno na straži tudi v satelitskih

državah, kjer ne more biti brez skrbi, ko je to pokazal lanski december na Poljskem. Da bi v takem položaju bila voljna sprožiti še kod kako novo krizo, je težko verjeti, ni pa seveda izključeno.

Moskva vodi pod Brežnjevim previdno politiko. Ko je Gomulka lani ob uporu v Gdini in ščečinu prosil za pomoč Moskvo, mu jo je ta odklonila in ga pomagala vreči z oblasti. Razgovarja se z ZDA o omejitvi strateškega jedrskega orožja, predložila je zmanjšanje oboroženih sil v Srednji Evropi, da bi dosegla priznanje dosedanjih osvojitvev v tem delu sveta. Skuša se pomiriti s Kitajsko, ki pa ne kaže za to nobene volje. To obuja v Rusih stari strah pred „rumeno nevarnostjo“, saj so bili nad 300 let pod mongolsko oblastjo.

Kljub vsej previdnosti bi Moskva nemara le „šla reševati socializem“ v Jugoslavijo, če bi bila popolnoma gotova, da to ni nevarno. Nevarnost bi ji pretila pri takem podvigu od strani ZDA, oziroma NATO, ki bi kljub vojni utrujenosti nemara ne bile voljne dovoliti Sovjetiji, da znova razširi svoj vpliv do črte ščečin-Trst.

Moskva ne more biti gotova kaj bi storila Kitajska v takem slučaju. Ob obisku Tepavca v Pekingu so temu tam kot preje Romunu Ceausescu obljubili vso pomoč proti „imperialistom“, to se pravi proti Sovjetski zvezi, kajti ZDA Romunije in Jugoslavije ne ogrožajo.

Če bi bili v Moskvi prepričani, da ne bi NATO mignil niti z mezinem in da bi bila pri miru tudi Kitajska, bi šli v Jugoslavijo le če bi bili prepričani, da ne bodo tam naleteli na obrožen odpor. Kakor hitro bi namreč do tega prišlo in bi bil odpor vsaj nekaj časa uspešen, bi to tudi lahko povzročilo nastop in NATO in Kitajske. Prav v tem je tudi nemara smisel Titovega svarila in pripravlanja jugoslovanskih narodov na „nevarnost od vzhoda“!

A. D.

Goriška in Primorska

Izidi na slovenskih maturah

V preteklem tednu so bili razglašeni izidi letošnjih matur na slovenskih višjih srednjih šolah. Poleg tržaških kandidatov so se mature udeležili tudi goriški, ki so se lepo izkazali, saj ni bil med njimi nihče odklonjen.

Na klasični maturi je izdelalo 19 kandidatov iz Trsta ter 5 iz Gorice. Trije tržaški kandidati so bili odklonjeni. Najboljši uspeh sta dosegli Tržačanki Ivana Placer in Ivana Suhadolec. Pri maturi na znanstvenem liceju

je izdelalo vseh 19 kandidatov. Najboljše sa se izkazala Neva Žigon in Aleksander Breclj. (Aleksander Breclj je sin g. Ivana Breclja, kateri je živel v Castelarju pri Buenos Airesu, odkoder se je leta 1964 vrnil z družino v Devin.) Maturu na trgovskem tehničnem zavodu je naredilo 27 kandidatov, 4 pa so bili odklonjeni. Na tej maturi sta dosegli najboljši uspeh Norma Trtjak in Iris Čok. Na učiteljskem usposobljenostnem izpitu je izdelalo 8 kandidatov iz Trsta ter 9 iz Gorice. En kandidat je bil odklonjen.

V SUDANU PREGANJAJO KOMUNISTE

MOSKVA PROTESTIRA

V Sudanu, v afriški republiki južno od Egipta, so se politični dogodki v minulih dveh tednih zvrstili z veliko naglico. Levičarski elementi so odstavili predsednika Numeiryja, ki je bil prišel prej na oblast s pomočjo sudanske komunistične partije. Ker se je kot predsednik upr. postopni komunikaciji Sudana, so v Kremlju sklenili, da je treba Numeiryja odstraniti. Kremelj je uporabil bolgarsko veleposlaništvo v Hartumu za središče zarote proti Numeiryju. Levičarski sudanski polkovniki in komunisti so pripravili načrt in odstranili Numeiryja. Ta se je pred zarotniki skrival in ko so v Moskvi že slavili zmago v Sudanu, se je Numeiry tri dni pozneje pojavil s svojimi pristaši v Hartumu in zasedel vladno palačo. Komunističnega zmagoslavja je bilo konec.

Numeiry je dal postreliti vojaške in pobesiti civilne zarotnike, med njimi tudi šefa sudanske komunistične partije Mahjoub, veliko število partičev pa je polovil in jih potisnil v zapor.

Medtem ko je zahodni svet mirno zasledoval razvoj v Sudanu, je v Moskvi vrel. Najboljši moskovski agenti so padli pod neusmiljeno roko Numeiryja. Moskva je silovito protestirala v Suda-

nu, češ da „krvav teror in razpihovanje protikomunizma pozdravljajo vse imperialistične in reakcionarne sile sveta.“ Istočasno je Moskva opozorila Numeiryja da bo preganjanje sudanskih komunistov „imelo resne posledice za nadaljnje odnose med Sudanom in ZSSR.“

Numeiry je na sovjetske proteste in grožnje odgovoril, da „naj Kremelj preneha s protesti in s propagando proti Sudanu“ ter je izročil zadevni ultimatum sovjetskemu veleposlaništvu v Hartumu. Istočasno je prepovedal vsem vzhodnoevropskim in sovjetskim agencijam pošiljati poročila iz Sudana, medtem, ko so ostale zahodne agencije svobodne. Numeiryjev notranji minister je tudi ukazal kontrolirati prtljago diplomatov komunističnih držav. Končno je izgnal iz Sudana svetovalec sovjetske ambasade Orlova in bolgarskega veleposlanika Zaimova.

Vse arabske države, razen Iraka, so bile proti zarotnikom in so podprle Numeiryja. Sudan sam se je že pred več meseci začel spet nagibati na Zahod, zlasti proti Zahodni Nemčiji in Japonski. Sedaj je od zahodnih sil odvisno, če bodo hitro delale in iztrgale Sudan sovjetskemu vplivu.

Wilson proti SET-u

SPORI V LABURISTIČNI STRANKI

Vodja opozicijske laburistične stranke v Angliji Harold Wilson in njegovo partijsko vodstvo so minuli teden glasovali proti včlanjenju Anglije v SET pod pogoji, kakor jih je sprejela konservativna Heathova vlada. Laburistično vodstvo je tudi sprožilo kampanjo za nove splošne volitve, „da bi imel britanski narod možnost izjaviti se glede celotne vladne politike, vključno politike do Zahodne Evrope.“

Tudi vrhovno vodstvo britanskih sindikatov je glasovalo proti britanskemu včlanjenju v SET, eden od Heathovih ministrov pa je izstopil iz vlade, ker se ne strinja s Heathom glede vprašanja SET-a.

Resolucijo proti SET-u je sestavil Wilson sam ter je od 28 članov izvršnega odbora laburistične stranke 16 članov glasovalo proti včlanjenju Anglije v SET, 6 za včlanjenje, 6 pa se jih je vzdržalo glasovanja. Med nasprotniki

partijske politike so predsednik laburistov Roy Jenkins, Lord George-Brown in George Thomson ter bivši minister Shirley Williams.

O Wilsonovi resoluciji bodo glasovali še na letnem kongresu stranke v začetku oktobra, komaj nekaj tednov pred glasovanjem v britanskem parlamentu.

V vodstvu britanskih sindikatov se je glasovanje izteklo s 15 glasovi proti SET-u in 11 glasovi za SET.

Opazovalci ugotavljajo, da je laburistična stranka močno deljena v zadevi britanskega včlanjenja v SET ter menijo, da bo Wilson lahko izgubil zaupnico v stranki in s tem njeno vodstvo vsled svojega nenačelnega stališča do SET-a. Ko je bil namreč Wilson vladni predsednik, se je odločno boril za britansko včlanjenje v SET, sedaj pa je postavil koristi stranke pred koristi države.

Mednarodni teden

Allende se bori z vedno večjimi gospodarskimi in družbenimi problemi v Čilu. Ne pomaga mu marksistična ideologija v boju proti beračem in drugim revnim slojem, ki samovoljno zasedajo neizdelana poslopja v Santiagu in večjih mestih ter je že zagrozil, da bo proti njim nastopil s policijo. V čilskih pristaniščih je moral zvišati dnevnice pristaniškim delavcem, kar je seveda odražalo čilski uvoz in izvoz. V bakrenih rudnikih nedavno podržavljenih ameriških družb pa so rudarji zahtevali od Allendeja, da jim takoj zviša zaslužek, sicer bodo šli v stavko. Ker jim Allende ni ugodil, so preteklo nedeljo stopili v stavko „za nedoločen čas“.

V Tripoliju v Libiji so se sestali na vrhunsko konferenco poglavarji Egipta, Libije, Sirije, Severnega in Južnega Jemena ter vodja jordanskih gverilcev Arafat, da bi razpravljali o problemu gverilcev, ki jih preganja jordanski kralj Hussein. Saudijeva Arabija, Kuwait, Sudan, Tunizija in Libanon se konference niso udeležili, da ne bi prekršili pravila o arabski needinosti. Egipt je pa snet zagrozil, da bo udaril z vojsko na Izrael, če pred koncem letošnjega leta ne bo rešeno vprašanje okoli suškega prekopa.

Mobutu, predsednik Konga, je objavil, da je izgnal nad 20 diplomatov vzhodnoevropskih komunističnih držav, ker so z univerzitetnimi študenti sedelovali pri demonstracijah proti vladi. Izgnani so bili sovjetski, jugoslovanski, romunski, češkoslovaški in poljski diplomatski predstavniki. Mobutu je tudi objavil, da bo prekinil diplomatske odnose z nekaterimi komunističnimi državami.

Apollo 15 na Luni

NAJSTAREJŠI KAMEN

Apollo 15 je minuli teden srečno priletel do Lune. Astronavta David Scott in James Irwin sta se spustila v Falconu na lunina tla, Alfred Worden pa je ostal v kabini Endeavour na krožnem letanju okoli Lune. Scott in Irwin sta se spustila v Apeninskem pogorju ter sta našla tudi kamen, za katerega mislita, da je iz časa, ko je nastala Luna. Pravilnost tega mnenja bodo ugotovili strokovnjaki, ko bodo kamen pregledali v laboratoriju. Ves svet je z zanimanjem zasledoval nov veseljski podvig ameriških astronautov in ameriške tehnike.

V načrtu imajo še dva poleta Apollo na Luno.

Mil odgovor pomirja togoto, žaljiva beseda pa vzbuja jezo.

Sveto pismo, Knjiga pregovorov, 15, 1.

Iz življenja in dogajanja v Argentini

LETI LETI, LETI... DOLAR

Mimo in preko političnih zapletov, ki jih je v Argentini zadnje čase vedno več, je pretekli teden zopet gospodarsko stanje pritegnilo v povečani meri pozornost opazovalcev. Vzrok za to je bila zlasti vladna odločitev za novo devaluacijo pesa v sorazmerju z dolarjem. S prejšnje cene 4.40 novih pesov za dolar, je skok šel na 4.70 pesov za dolar. Seveda se tudi ta protivrednost ne bo dolgo držala in je kaj verjetno, da bo kmalu prišlo do nove „mini“ devaluacije.

Padeč pesa pa je le znak celotne krize na gospodarskem področju. Inflacije zaenkrat še ni bilo mogoče zavreti. Prav zadnje statistike navajajo, da so se življenjski stroški v mesecu juliju dvignili za 4.4%, v sedmih mesecih letošnjega leta pa kar za 24%. Tu seveda še ni všeta povišica avtotransporta, ki je v veljavi od 1. avgusta dalje.

Vlada skuša vsaj delno omiliti težko stanje, v katerem se nahajajo zlasti delavske družine in revnejše prebivalstvo. Tako je predsednik general Lanuse v nedeljo, 1. avgusta, napovedal, da če se bodo življenjski stroški dvigali kot dolej, bo vlada povišala tudi delavske plače še pred koncem leta, verjetno že s septembrom. Po drugi strani pa je ministrstvo za socialno blaginjo, katerega vodi Francisco Manrique, uzaknilo listo številnih „socialnih bazičnih

zdravil“, katerim je maksimiralo cene in sicer znižane v višini 45% pod prejšnjimi cenami. Laboratoriji bodo zdravila po znižanih cenah morali izdelovati in normalno prodajati v vsej državi, kar bo kontroliralo ministrstvo samo.

Medtem pa, ko se ekonomija bjeje v težkem boju, skrbi vlado zlasti še neki drug boj; to je varnostnih organov proti prevratni gverili. Sedaj, ko vlada skuša izpeljati na političnem polju idejo ljudskega združenja, se atentati in napadi vedno številne vrstijo. Tako so pretekli teden v Córdoba na cesti umorili bivšega šefa kordobske policije, ki je bil znan kot pripadnik diolaga.

Medtem pa je argentinsko cerkev pretresla afera okoli celibata. Bivši avellanedski škof msgr. Podestá se je v nekem televizijskem programu izrekel proti celibatu. Takoj mu je v časopisu odgovoril škof iz San Isidra msgr. Aguirre. Vnela se je huda polemika. V nastalem nemiru pa je buenosaireška nadškofija izvedla med duhovniki anketo o celibatu, katere rezultati so sledeči: Za celibat se je izreklo 63% vseh duhovnikov; za optativni celibat 23.5%, 4.5% se je izreklo, naj bi bil celibat optativen pred posvetitvijo, 1.5% se je izreklo za popolno odpravo celibata, medtem ko 7.5% duhovnikov na anketo ni odgovorilo.

Jugoslavija in Romunija se bojita Moskve

Tiskovna Agencija UP je iz Moskve poslala naslednje poročilo:

Diplomatski krogi so v Moskvi izjavili, da poročila, da bo ZSSR še ta mesec poslala sovjetske čete v Bolgarijo na manevre sil Varšavskega pakta, povzročajo zaskrbljenost v sosednji Jugoslaviji in negotovost v Romuniji.

V Kremlju o svojih načrtih trdovratno molčijo. Toda po diplomatskih kanalih se je v Londonu zvedelo, da bo ZSSR poslala v Bolgarijo več svojih divizij na zgoraj omenjene manevre ter se bo prvič po letu 1966 zgodilo, da se bodo sovjetske čete udeležile vojaških vaj v Bolgariji.

Jugoslavija je že izrazila zaskrbljenost vsled manevrov sil Varšavskega pakta v južni Madžarski, katerim bodo sledili manevri okoli romunske meje.

Jugoslovani so reagirali tako da so pripravili svoje manevre za prihodnjo jesen, kar naj bi bila demonstracija proti manevrom Varšavskega pakta in jasno opozorilo proti sleherni sovjetski vojaški pustolovščini proti Jugoslaviji. Isti krogi vedo tudi povedati, da je

v zadnjem času prišlo do več tajnih izmenjav med Moskvo in Beogradom in da je sovjetski partijski vodja Brežnev sam poslal svoje pismo Titu. Poročila tudi vedo povedati, da Brežnev name-rava morda priti v Jugoslavijo na važne razgovore.

Odnosi med obema komunističnima državama so se zelo poslabšali. Jugoslavija je nezadovoljna zlasti vsled naraščajoče sovjetske protijugoslovanske propagandne kampanje.

Tudi Romunija je zaskrbljena zaradi prisotnosti sovjetskih oddelkov v njeni bližini. Odnosi med Moskvo in Bukarešto so napeti, nedavno Ceausescujevo potovanje v Peking pa jih seveda tudi ni moglo izboljšati.

Vsled njegovega vztrajnega prizadevanja za neodvisnost so mu v Moskvi in satelitih vzdeli ime „Maescu“, ker da se nagiba na maoistično protisovjetsko stran.

Kremelj tudi z velikim nezadovoljstvom gleda na Ceausescujevo posredovalno vlogo v pripravah na Nixonov obisk v Peking.

Titovo licemerstvo

Ob preganjanju prevratniških komunističnih zarotnikov v Sudanu se je dvimil ves komunistični propagandni aparat v svetu ter pod vodstvom Kremlja protestiral v Hartumu nad „krvavim terorjem in tlacenjem človeških pravic“, ko je sudenska vlada nekatere komunistične zarotnike, med njimi sudanskega partijskega vodjo, dala usmrtiti, druge pa obsodila na dolge zaporne kazni.

Kot komunistična država tudi Titova Jugoslavija s protesti v Hartumu ni zaostajala. Tito je sklical posebno sejo partijskega prezidija ter so sestavili spomenico, ki jo je jugoslovanska agencija Tanine sporočila svetu. V spomenici med drugim Titov partijski prezidij „izraža globoko zaskrbljenost in nezadovoljstvo“ in „upa, da bo krvoprelivanje ustavljeno“ ter da „bodo načela človečnosti in polni meri spoštovana“.

Dasi je minilo že 26 let, na vemo, da rdeči maršal Tito in njegovi partijski oprede v prezidiju niso pozabili na krvoprelivna, prave genocide, ki so jih izvršili v maju 1945 na gordovih vo Sloveniji. O tistih krvoprelivnih in teden človečnosti pravice na jugoslovanski partiji s Titom na čelu molčijo kot grob. Licemerji!

Z načeli o človeških pravicah so jugoslovanski partiji skregani tudi na svoj način. Nedavno je več poljskih turistov na sknem potnem listu obiskalo Jugoslavijo. Nekaj Poljakov je že dolgo čakalo ugodne prilike, da se prebičajo na svobodni Zahod ter so svojo pobudo iz komunističnega raija skušali izvršiti med obiskom v Jugoslaviji. Po-

skušali so se prebiti čez mejo v Italijo, po se imeli smolo in so jih Titovi policisti zajeli ter nato — izročili nazaj na Poljsko.

Ker je izročitev ubežnih Poljakov poročila vrsto poročil tujih agencij o pospanju titovskih komunistov ter je tudi varšavski radio činično poročal, da je „Jugoslavija izročila poljske državljane“, se Titova partija v tem neprijetnem položaju ni drugače znašla, kakor da je ukazala jugoslovanskemu notranjemu ministrstvu, ki mu pravijo zvezni sekretariat za notranje zadeve, izdati „uradno poročilo“, ki se glasi takole:

„Tujce, ki nimajo listin svoje države, je treba po jugoslovanskih pozitivnih predpisih poslati na diplomatsko konzularno zastopstvo njihove države, da jim preskrbijo potne listine in omogočijo izhod iz SFRJ. Tako je treba ravnati z vsemi tujci, ki nimajo potnih listin, ne glede na to, iz katerega kraja so. To se dogaja tudi s poljskimi državljani, ki se brez potnih listin mudijo v Jugoslaviji. Poslati jih je treba na poljsko poslaništvo, da dobijo listine za vrnitev na Poljsko. Treba je povedati, da ni niti enkrat šlo za izročitev teh oseb.“

Nato Tanjug k svojemu poročilu iz Beograda, z datumom 13. julija, še dodaja: „Gre za skupino poljskih državljanov, ki so se ločili od skupine turistov s skupinskim potnim listom in o katerih so tuje agencije poročale, da so mislili prestopiti italijansko mejo.“

Podrobna analiza „uradnega poročila“ Titovega zveznega sekretariata za notranje zadeve je vsekakor zanimiv primer marksistične dialektike.

ZENA IN NJEN SVET

Anica Kraljeva

Mož beseda

Tisti dan je bil okoli hiše velik nered. Že zgodaj so pripeljali opeke in jih odložili kar ob hiši.

Otroci so se veselili, ker je očka sklenil, da bo na vrtu postavil hišico, ki bo služila sicer kot ropotarnica, a bo istočasno prišla prav tudi za otroke. V njej bodo shranjevali igrače in se tam igrali, ko bo deževalo. Zato tako veselje.

Oče se je odpravil v službo, otroci pa niso tisti dan imeli pouka, zato je naročil: „Otroci, opeka ne more ostati tako razmetana. Ob zidu jo boste postavili v red v več vrstah, tako bomo mogli hoditi mimo in tudi opeka se tako bolje ohrani.“

Otroci navdušeni. A oče, ki je vedel, da tako otroško navdušenje nad delom more ob prvi skušnjavi, ob prvi neprijetnosti srlahneti, je svojemu dvanajstletnemu prvorojencu rekel: „Andrej, ti boš vodil delo, ti boš odgovoren, da bo zvečer, ko se vrnem, delo opravljeno.“

Deček je zardel od ponosa in pogledal na mlajše brate, kakor pogleda novo izvoljeni komandant na četo.

„Velja, Andrej?“

„Velja, očka.“

A skrbni oče ni pozabil iz svoje izkušnje, kako je težko otroku držati dano besedo, ki veže na dolg čas, na delo in mu vsako skušnjavo naredi še bolj vabljivo.

„Beseda dana, Andrej, je velika stvar, je moška, zato človeku, ki drži besedo, Slovenci rečemo: Ta je mož beseda! Torej, Andrej, boš danes mož beseda?“

„Bom!“ je rekel Andrej in stisnil očetovo ponujeno roko.

Začelo se je delo in, kakor vedno pri otrocih, z veliko vneto in navdušenjem. Ob zidu je kmalu stala prva vrsta opeke in že polovica druge. Pa so mlajši omagali. Ta je izginil po kos kruha, drugega ni bilo nazaj, ker je rajše ostal pri psičku, tretjemu je mama zavezala ranjen prstek.

Ostal je Andrej z desetletnim Jurčkom. Vse je šlo v redu do kosila. „Po kosilu bomo končali,“ sta povedala mami prav moško.

A po kosilu je privozil mimo Andrejev sošolec s krasnim novim kolesom.

Dečki so obkolili kolo, pretipali ga, poskušali zvonček in v srcu blagorvali lastnika take dragocenosti.

„Poskusi se peljati, Andrej, boš videl, kaj se pravi novo kolo!“ Andrej je kakor puščica skočil na sedlo in že je bil na cesti in izginil okoli ogle.

Starejši dečki so se vrstili na voznih in sprehodi so bili vedno daljši. Nekajkrat je mama Andreja opozorila na očetovo naročilo, ali Andrej je bil gluha za vse, kar ni bilo kolo. In — kako je lepo leteti po drevedu in zvoniti na zvonček, ki poje dvoglasno!

„Po dežju sonce mora priti,“ rečemo, a moremo stavek tudi obrniti. „Po soncu dež mora priti!“

In zares je prišel. Že v mraku je Andrej ves nemiren obstal pred razmetanim kupom opek.

Bila je že trda tema, ko se je oče vrnil. V hiši je bilo nenavadno tiho.

„Kje je Andrej?“

„Nič ni večerjal, izginil je v poste-

lo. Tožli je, da mu je slabo,“ nekam plaho odgovarja žena.

„Že poznam to slabost,“ reče oče in odpre vrata v spalnico. „Andrej, pridi ven!“

Čudno hitro je Andrej stal pred očetom.

„Kaj si mi zjutraj obljubil? Tak mož beseda si ti?“ Drugega mama ni hotela slišati, pač pa je slišala udarec. Ki je vključil pogovor med sinom in očetom.

„Zakaj si ga, otrok se spozabi, bo drugič bolj pazil!“

„Veš, zakaj sem ga?“ ji je nenavadno ostro odgovoril. „To, kar sem od njega zahteval, je ena najvažnejših vrtilin vsakega človeka poštenjaka. In jaz želim, da bodo moji otroci spoštovali dano besedo. Mojega očeta je vsa vas spoštovala in mu verjela na besedo.“

Ni mu bilo za večerjo na mizi.

Zopet je bruhnilo iz njega: „Živimo v deželi, kjer je mož beseda prava redkost. Nihče noče biti za nobeno stvar odgovoren, ker odgovornost zahteva žrtve. Brez žrtve pa ni rasti.“

„Imaš prav! In kako človek podleže! Res je, najlepše stvari zahtevajo premagovanje,“ potrjuje žena s težkim srcem.

„Vidiš, draga moja, naj se ti otrok ne smili, ko ga kaznujem. On ve, da ga imam rad. Spomnil se bo dolgo tudi na nočejšnjo klofuto, ki je gotovo bolj bolela mene kakor njega.“ Pomenljivo sta se pogledala.

Predeji je mogel oni večer zaspati, je še premišljeval: „Tudi med nami je vedno manj takih, ki so zvesti dani besedi. Tudi je malo takih, ki sprejmejo nase odgovornost za delo. Postali smo nezvesti našim očetom. Postali smo mehkužni in mehkužimo svoje otroke. Premalo od njih zahtevamo, in vendar le v zahtevnosti je rast.“

Vse mu je bilo jasno, a zaspal je s skrbjo v srcu.

Utopični model komunističnih gospodarstev

Venezuelski inštitut za gospodarsko in družbeno analizo (Instituto Venezolano de Análisis Económico y Social) v Caracasu izdaja mednarodno znano revijo *Orientación económica*. V reviji sodelujejo mednarodni sociologi in gospodarstveniki, med njimi tudi univ. prof. dr. Ljubo Sirc.

V številki 34 omenjene revije je dr. Ljubo Sirc objavil pod zaglavjem: Svetovno gospodarstvo članek pod zgornjim naslovom, ki ga zaradi aktualnosti v prevodu objavljamo v celoti. Članek temelji na izjavah, ki jih je imel dr. Ljubo Sirc na konferenci Sociedad Mont Pelerin, ki se je sestala v Caracasu in jih je objavila tudi britanska revija *Economic age*.

V uvodu v članek *Orientación económica* o dr. Ljubu Sircu piše, da je diplomiral na ljubljanski univerzi, da je bil vsled zarote proti komunističnemu režimu leta 1947 zaprt in da je nato leta 1955 ušel v Italijo. Od leta 1962 dalje je profesor za mednarodno gospodarstvo na univerzi v Glasgowu v Angliji.

Človek si je že iz davnih dni želel, da bi volk in jagnje živela složno, kakor je to bilo v „zlati dobi“, ki je ni več. Poljedelska in industrijska revolucija 18. stoletja sta povzročili podobne sanje o blagostanju, ko bosta izginili revščina in težave in bo vsem zagotovljeno obilje materialnih sredstev (in, vzporedno, moralnih dobrin).

Ker pa so kljub gospodarskem napredku materialni (in moralni) problemi ostali, ni bilo nič bolj naravno, kakor iskanje krivca takega stanja, dasi so se v minulem stoletju življenjski dohodki štirikratno zvišali. Od stare kritice „lastnina je kraja“ (la propriété c'est le vol) je bil samo en korak do trditve, da zasebna lastnina proizvajalnih sredstev ovira razvoj zgodovine v obilju za vse.

Marx je enostavno zbral ideje, ki so lebdele v zraku, in jih formuliral tako, da so izgledale znanstvene obenem s svojo teorijo o „nadvednosti“ in „izkoriščanju“. Marx meni, da bi bilo mogoče količino proizvodov neizmerno povečati, če proizvodnja ne bi stremela za dobičkom temveč za zadostitvijo človeških potreb in če ne bi višina obresti ovirala pravilne uporabe kapitala. V kapitalistični družbi, pravi Marx, delavec, ki je edini vir vrednosti, dobi samo plačo, ki odgovarja njegovi delovni sili, medtem ko se izkoriščevalski razred polasta ostale vrednosti končnega produkta. Vse to bi se spremenilo, če bi to stanje zamenjali s komunističnim. Ko bi vsak dobil po svojih potrebah. V svojih sanjah sta Marx in Engels tudi menila, da bi taka revolucija odpravila sploh vse zlo, vključno kriminal in prostitucijo, da bi spremenila človeško naravo in pripeljala do splošne sreče.

Nazadovanje dogme

V naprednih državah Evrope in Severne Amerike ta simplistična teorija ni nikdar poglajala pravih korenin, vsaj ne takih, ki bi resnično grozila obstojočemu redu. V Rusiji pa je kmet hrepenel po svoji zemlji, tisoči delavcev so se znašli v novih industrijskih okoliščinah in razpasli so se „videti“, katerih ideje o pravičnosti so postajale toliko bolj privlačne kolikor bolj jih je oblast preganjala. Porazna vojna je bil zadnji sunek za revolucijo.

Te ideje so sprva globalno vnesli v obliki bojnega komunizma, kar je privedlo do nevdržnih rezultatov. Treba je bilo storiti korak nazaj ter so s t. i. n. Novo gospodarsko politiko vzpostavili tržišča in kapitaliste. Toda sanje o Utopiji so bile dovolj močne, da je skupina brezvestnih ljudi vztrajala pri svoji viziji človeške družbe. Nekaterim od njih je šlo samo za oblast, toda drugi so bili prepričani, da bodo s svojimi idejami uspeli izboljšati razmere, čeprav na račun težkih žrtev. Tiste, ki so dovolili ali nasprovali, so likvidirali.

Ker Marx ni zastopil nobenega načrta o novi družbi, je moral Stalin to napraviti, kakor je vedel in znal, na podlagi teorij svojega učitelja. Odpravil je zasebno last proizvajalnih sredstev obenem z neodvisnostjo kmetov, ki jih je prisilil, da so vstopili v kolhoze. Nikogar ni brigalo pomanjkanje kapitala in izurjenih ljudi. S centralnim planiranjem so na najkrutejši način nadomestili zaničevano spontanost svobodnega trga. Stroj je postal bog: prepričani so bili, da bo s koncentracijo proizvodnje velikih količin jekla in strojev nekega dne le napočila zlata doba. Zunanjo trgovino so smatrali za škodljivo, ker je ni bilo mogoče enostavno vključiti v plane in bi itak v vsakem slučaju pomenila izkoriščanje od zunaj. Medtem so proglasili izboljšanje množične potrošnje in enakost za buržujske predskote. Šele bodočnost ju bo prinesla. Rusi so v tridesetih letih živeli v silovitem pomanjkanju in pod strašnim terorjem.

Kljub obžalovanju vrednim razmeram, ki so vladale v Sovjetski zvezi pred drugo svetovno vojno, je ostajal

mit o možnosti raja na zemlji, ki naj bi nastal po veliki katastrofi, še dovolj močan, da so po sovjetskem modelu hrepeneli mnogi ljudje na vseh delih sveta: nekateri, ker so verjeli vanj; drugi, ker niso vedeli, kaj se dogaja v Rusiji ali pa enostavno niso mogli razumeti, zakaj naj bi bili sovjetski prijeti zgrešeni.

Izvoz stalinizma

Konec štiridesetih let je bil stalistični gospodarski sistem vzpostavljen v vseh vzhodnoevropskih državah. Težko je vedeti, koliko ljudi je temu sistemu nasprotovalo ali koliko jih je razumelo njegove napake. Dejstvo je, da nobena komunistična vlada v vzhodni Evropi ni bila demokratično izvoljena in da se je leta 1945 mnogo ljudi odločno postavilo proti komunističnemu režimu, proti „socialistični planifikaciji“ in proti celotnemu sistemu. Ker Zahodna Evropa ni sledila tej poti, se je sovjetska propaganda, podprta od vzhodnoevropskih vlad, obrnila k razvijajočim se državam v južni Ameriki, Aziji in Afriki.

Komunisti trdijo, da je treba nezadosten gospodarski razvoj v nekaterih predelih sveta prisoditi kolonializmu, nadvladi, in če je ta nadvlada prenehala, neokolonializmu, gospodarskim odnosom z razvitimi državami in njihovem gospodarskem izkoriščanju. Te „teorije“ so zvenele preveč enostavne celo nekaterim komunističnim gospodarstvenikom, kakor je n. pr. poljski profesor Oskar Lange, ki je leta 1961 v Egiptu opozarjal, da v zaostali družbi „metode gospodarstvenike dejavnosti določa tradicija“ in da „obstaja mentaliteta, ki ne vodi v obnovo ali izboljšanje proizvodne tehnike“. Naj se misli o kolonializmu kar koli, in priznavši, da mora izginiti, ker gospodarski razvoj zahteva neodvisnost posameznika in države, ni mogoče trditi, da bi bil prav on vzrok za zaostalost.

Neokolonialistične teorije

Kljub temu so komunistični nasveti državam v razvoju sloneli na njihovih kolonialističnih ali neokolonialističnih teorijah. Sami jugoslovanski komunisti so še leta 1961 proglašali, da so za razvoj potrebni trije pogoji: zadostno noviranje nakopičenega kapitala za razvoj proizvodnje; osredotočenje na notranji trg; in prednost v razvoju ključnim ali temeljnim sektorjem gospodarstva.

Prvi pogoj pomeni, da morajo biti vsa važna podjetja podzavljena z namenom, da bi njihov dobiček usmerili v kopičenje kapitala in preprečili „neproduktivne“ stroške.

Na mnoge vlade je ekonomska biblija Vzhodne Evrope napravila močan vtis in so asimilirale veliko, dasi le redkokdaj vse propagandne letake. Sovjetskim idejam je naposled priskočil na pomoč nov „teoretični razvoj, ko je Hruščov „odkril“, da ni nujno, da bi morale države v razvoju najprej skozi kapitalistično fazo svoje zgodovine; morajo se, pod vodstvom buržuazije samo spremeniti v „nacionalne demokracije“, ki izvajajo več ali manj komunistične metode. To „odkritje“ je pripomoglo, da se je vrsta nacionalistov približala Moskvi.

Medtem ko so vlade držav v razvoju pregovorili, da so sprejele komunistične razvojne ideje, pa je v Vzhodni Evropi bolezen izbruhnila na dan. Tam je vedno več komunistov, predvsem gospodarstvenikov, začelo sumiti, da je nekaj bistvenega narobe v njihovem lastnem modelu. Znaki so bili tako razvidni, da jih ni bilo mogoče ignorirati.

Industrijski razkroj

Rezerve neprodanih proizvodov so se kopičile, ker jih nihče ni hotel ali pa ker so bili tako slabe kakovosti, da jih nihče ni mogel rabiti. Mnoge nove industrije so delale pod normalno, včasih pod polovico zmogljivosti, zlasti tiste, ki so jim komunisti v svojih načrtih dali posebno prednost, kakor so stroji, električne naprave in prevozna sredstva.

Prepustili so že davno ustanovljene industrije, ki so proizvajale koristne proizvode, propadu, zato da so financirali nove industrije, ki so nato ostale neproduktivne. Učinkovitost investicij in dela je bila silovito majhna, na vseh straneh pa je bilo preveč ljudi. Posledica tega stanja so bile nizke plače in majhni drugi dohodki, splošna morala prebivalstva pa je padla pod normalno raven. V Jugoslaviji, na Poljskem, na Madžarskem, v Češkoslovaški, pa tudi v Rusiji, je bilo vedno več znakov takega stanja.

Raziskovanje razlogov, ki naj bi pojasnili take poraze, se je vedno bolj širilo. Centralna planifikacijska komisija je s svojimi ukazi in navodili posameznim podjetjem silila njihove direktorje in delavce, da so se morali posvečati izpolnjevanju količinskih norm, ne pa kakovosti, potrebnih vrst in mer izdelkov, kakor tudi ne nujnosti, da bi bili uporabni ali pa da bi sploh funkcionirali. Planifikatorji, ki so se zanimali izključno za ključne industrije, kakor je produkcija jekla in strojev, so popolnoma izgubljali iz vida potrebo končnega povpraševanja ter povzročali neravnovesja med različnimi sektorji. Ker doktrina pravi, da pod socializmom ne more biti brezposelnosti, so zaposlovali vsakogar, naj je imel ali ne kaj delati. Plače so bile seveda zato nizke in nihče ni bil odgovoren za nič, tako da se nihče ni brigal za nič.

Zdravila, ki so jih nato predlagali, so bila na Zahodu zelo neznana. Podjetja ne smejo biti vodena iz planskega cenra, temveč se morajo podvreči čim manjšemu številu ciljev, če le mogoče enemu samemu: dobičku. Morajo delovati v sodelovanju z drugimi podjetji, da se tako določi proizvode, ki so potrebni in se sklenejo zadevne pogodbe med zainteresiranimi. Plače direktorjev in delavcev morajo biti odvisne od uspeha podjetja, ki ga predstavlja dobiček. Investicijska sredstva je treba proizvajati na podlagi povpraševanja, ki izhaja iz povpraševanja njihovih končnih izdelkov.

Funkcije planifikatorjev

Kakšna naj bi bila funkcija planifikatorjev? Ruski matematični gospodarstveniki so odkrili, da so cene dejansko samo druga stran materialnih količin, kar pomeni, da plani sovjetskega tipa niso potrebni, če tržišča funkcionirajo. Na to pot so prvi stopili Jugoslovani, ki so prisilne plane spreverili v neke vrste veliko raziskovanje tržišča, s čimer naj bi dosegli bolj stvarne napore posameznih podjetij. Vsi so začeli spoznavati, da bi bilo lahko majhno zasebno podjetje v veliko pomoč širjenju družbene blaginje. Višina razvoja ne sme biti več plansko določena, temveč mora biti rezultat učinkovitega funkcioniranja bolj svobodnega gospodarstva.

Z eno besedo, ideje so preraščale in je kazalo, da jih bodo zamenjali z načinom gospodarjenja, ki bo favoriziral tržno gospodarstvo, s kombiniranjem precejšnje doze zasebnega podjetja z delavsko upravo. Toda decentralizacija je za „trde“ vlade nesprejemljiva. Sovjetski vodje so ukrenili, da je partija ohranila vodilno funkcijo, ker jo itak smatrajo za edino učinkovito sredstvo za upravljanje gospodarstva. Učinkovito vodenje gospodarstva mora biti žrtvovano vodilni funkciji partije.

Castrova revolucija na Kubi je bila zmagovita leta 1959, ko je bil premik gospodarskih problemov v Vzhodni Evropi v polnem razmahu. Kljub temu je Fidel Castro, ki se je med revolucionarnim bojem kazal liberalca in se potem izkazal za marksista-leninista, vzpostavil na otoku v celoti stalistično politiko. Vse je bilo podzavljeno. Celotna prodaja vročih hrenovk je bila zatrta med „revolucionarno ofenzivo“ leta 1968, se pravi v trenutku, ko so gospodarstveniki v Vzhodni Evropi razpravljali o prednostih majhnih zasebnih podjetij in delali načrte za obnovo zasebnih trgovskih in obrtniških podjetij. Kmetje niso dobili zemlje, ki jim je bila obljubljena, temveč so bili prisiljeni vstopiti v ljudske farme, od katerih so zaradi njihove razsežnosti pričakovali čudežnih rezultatov. Kazno je bilo, da nihče ne razume, da bo razočaranje kmeta in pomanjkanje vodilnih ljudi prav lahko preprečilo potencialno prednost proizvodnje v velikem obsegu. Proizvodnja sladkorja, ki predstavlja 85% izvoza, je bila namenoma omejena, da bi tako zmanjšala svojo odvisnost

od zunanje trgovine in bi se mogli osredotočiti na notranji trg. Začeli so z industrializacijo na veliko, toda ni je bilo mogoče spraviti v pogon, ne da bi istočasno povzročili kaos.

Dnevni obroki in vrste

Posledice je predvideval vsakdo, ki je imel izkušnjo iz vzhodnoevropskih držav v štiridesetih letih in petdesetih letih. V državnih skladiščih primanjkuje izdelkov, ki bi jih Kubanci radi kupovali. „Trgovska mreža“ je bila uničena, tako da n. pr. sadje in zelenjava raste v provinci Oriente, pa ju ni mogoče dobiti v Havani. Dasi je vse, vključno sladkor, racionirano, morajo ljudje stati v vrstah, kadar so stvari na razpolago, ker jih nikdar ni dovolj. Kmetje si morejo prihraniti denar, ker morejo kupiti zelo malo stvari za dnevni obroki, ki jih dobijo za svoje delo. Ljudje po mestih skušajo zamenjati svoje obleke in pohištvo za poljedelske izdelke. Vse investicije so namenjene novim načrtom, istočasno pa zanemarjajo ohranjanje že obstoječih stavb ter njihova prečelja žalostno propadajo. Vse se spreminja v sivo monotono, utrujenost in izgubo upanja v boljše življenje v dosegljivi bodočnosti.

Do tega nesrečnega stanja je prišlo kljub nekaterim popravkom, ki jih je ZSSR vsilila Castro. Prav verjetno je, da je prav kubanska izkušnja sovjetje prepričala, da jim bo treba spremeniti nekatere svoje ideje. Novembra 1962 je Prohorov še pisal v *Voprosy Ekonomiki*:

„Zunanja trgovina je važno sredstvo bogatenja industrijsko razvitih držav in njihovih monopolov vsled neenake izmenjave z gospodarsko manj razvitimi državami.“

Gospodarski dobiček

Toda novembra 1963 pa Bogomilov v isti publikaciji trdi:

„Enakost med državami, ki med seboj trgujejo, njihov skupen dobiček, ni odvisen od dejstva, ali je količina narodnega dela vnešena v izmenjave proizvodov enaka ali ne. Gospodarski dobiček, se pravi, gospodarski učinek odvisi od razlike med stroškom notranje produkcije določene proizvoda in stroškom produkcije izdelka, s čigar izvozom je mogoče dobiti omenjeni proizvod.“

Kubanska izkušnja sili sovjetje v spremembe ne samo v teoriji, temveč tudi v politiki. Marca 1966 (znova v *Voprosy Ekonomiki*) L. Zevin napada tiste, ki trdijo, da „morajo države v razvoju prekiniti gospodarske odnose s kapitalističnimi državami kot predpogoj, ki je potreben za prehod v nekapitalistični sistem“. Nadalje trdi, da „monoproducijska narava“ nekaterih gospodarstev „ne more biti takoj prekoračena“. Navaja primer Kube, kjer „rast gospodarstva, ki sloni na sladkornem trsu“ močno pripomore notranjemu kopičenju kapitala, ker zagotavlja „relativno visoko produktivnost družbenega dela in učinkovitost produkcije“.

Te trditve izgledajo kakor opravičevanje post facto za investicije, ki so bile leta 1963 vložene v Castrovo sladkorno politiko, verjetno vsled sovjetskega pritiska, to pa vsled razočaranja, ki ga je prinesel gospodarski razvoj temelječ na prejšnji doktrini. Castro je neizogibno padel v drugo skrajnost, določivši visok cilj 10 milijonov ton sladkorne produkcije, ne da bi se sploh vprašal, če bo mogoče prodati to povečano produkcijo. Velik problem, ki ga povzroča mnenje, da je treba smatrati gospodarstvo za neke vrste „kampaño“, je, da morajo biti, vsled propagande, cilji vedno ali zelo nizki ali pa zelo visoki, redkokdaj pa stvarni. Sovjeti pa so medtem zelo zaskrbljeni, ker računajo, da jih vzdrževanje Kube dnevno stane en milijon dolarjev.

Preobremenjena birokracija

Medtem ko v Vzhodni Evropi, vsled trdih izkušenj, vsi že začinjajo govoriti o vzpodbudah, dobičku in tržiščih, pa začena Castro znova razpravljati o odpravi denarja in plačevanja za uporabo javnih naprav in uslug, kakor so prevoz in stanovanja, pozabivši, da bo to povzročilo stanje kroničnega pomanjkanja. Celotna obleka so delili zastoj v tovarnah in šolah, dasi na račun že itak preobremenjene kubanske birokracije. Medtem ko vzhodnoevropske vlade

skušajo okrepiti osebni napor z večjimi plačami, pa se Castro vztrajno oklepa majhnih razlik v plačah in hoče zaupati „prostovoljnemu“ delu na veliko, ki je, kakor je pokazala vzhodnoevropska izkušnja, mnogo dražje, kakor plačano delo, kajti „prostovoljni“ delavci (večinoma proti svoji volji) niso izkušeni in več škodijo kakor koristijo.

Namesto da bi prilagodil gospodarstvo značaju ljudi, Castro skuša spremeniti ljudi, da bi jih prilagodil svoji ideji, kakšno naj bi bilo gospodarstvo. Izgleda, kakor da je zanj važnejši človeški napor, kakor pa so rezultati, ki jih s tem naporom dosegajo. Namesto, da bi uporabljal, kakor pravi Adam Smith „enakomeren, stalen in neprekinjen napor vsakega posameznika za izboljšanje njegovega položaja“, pa Castro hoče popolnoma odpraviti „egoizem“. Še vedno mamreč vzhodnoevropski socialisti trdijo, da morajo biti ljudje plačani po svojem delu, do tistega obljubljenega dne splošnega blagostanja, ko bo vsakdo dobival po svojih potrebah. Medtem pa vzhodnoevropska izkušnja dokazuje, da so ljudje bolj egoistični, kadar prevladuje pomanjkanje materialnih sredstev. Castro je tako postavil komunizem na glavo: originalna ideja je bila, da se bodo ljudje spremenili, ko bodo imeli blaga v izobilju; Castro pa hoče, da bi se spremenili ljudje, da bi se zadovoljili z zmanjšano količino blaga. Že vnaprej je mogoče prerokovati, da so njegove ideje obsojene na propad.

Ali ima kastrizem kaj dobrega v sebi? Onazovalci včasih trdijo, da je kubanska vlada odpravila berače, prostitucijo in kmečko revščino. Dasi nimam zadosti dokazov, da bi mogel pritrditi, da to ne drži, pa trdim, da se je isto trdilo tudi o drugih komunističnih državah, pa se je končno izkazalo, da vse te trditve niso držale. Lahko je značilno dejstvo, da je Castro odstranil tuj turizem, važen devizni vir za Kubo, ker ga je istovetil s prostitucijo in igranji. Tudi vse vzhodnoevropske države so skoro povsem odpravile tuj turizem, toda so morale pozneje s strahovitimi napori znova privabiti še večje množice turistov. Primer Švice dokazuje, da turizem ni vedno nujno vezan na nemoralnost. Toda znana splošna tehnika komunistične propagande je nprav v tem, da vedno črno črta preteklost, zato da se ljudem komunistična sedanost zdi znošljiva.

Bolezen in pomanjkanje

Drugo dejstvo, ki ga pripisujejo Castrovemu režimu, je povečana razsežnost vzgojnih zavodov in število zdravnikov. Kar se tiče teh zadnjih, se je treba vprašati, če ni boljše preskrbeti ljudem najnujnejših življenjskih potrebčin v zadostni količini, kakor pa organizirati zdravništvo z namenom, da se zdravi boleznim, ki jih je vsaj deloma prisilila pomanjkanju in prevelikim naporom, za katere ni odgovarjajočega novarčila. Vzgoja je, po drugi strani, karaktriistična zadeva komunističnih režimov, ker jim je važna vsled možnosti indoktrinacije. Toda prava vzgoja malo pomeni, če režimsko vodstvo in kontrola tako omejujeta delovno področje človeškega življenja, da se človek počuti bolj brezupno, čim bolj je izobražen.

Sedaj, ko smo pojasnili polom komunističnega utopičnega modela gospodarstva in njegovo kastristično varijanto, pa stojimo pred problemom, kaj naj storijo države v razvoju, da se bo življenjska raven njihovega prebivalstva zvišala.

Napori in podjetnost

Izkušnja zadnjih dvajset let potrjuje, da gospodarski razvoj izhaja iz naporov in podjetnega duha prebivalstva. Ljudska masa mora biti prepričana, da ni dovolj samo želiti si več dobrin, temveč da se je treba naučiti proizvajati jih — tako, kakor so to po vojni napravili v Hong Kongu, v Singapuru in v Zahodni Nemčiji. To zahteva veliko odgovornost od tistih, ki so na vodilnih položajih: v Srednji Evropi, npr., so duhovniki in učitelji odgrnili zelo važno vlogo v razvoju poljedelstva, ker se niso omejili posredovati samo teoretično znanje, temveč ker so sami vodili kmetije in posestva in pomagali kmetom organizirati kreditne

Loize Ilija: HUDA PRAVDA

V dodatku knjige je Tine Debeljak napisal kratke sklepe besede o pisatelju Lojzetu Iliji, njegovi knjigi in omeni dosedaj napisane domobranske tekste. Predstavi nam pisatelja, ki je sedaj že 65letnik - in je začel prav pisateljstvo šele po svojem petdesetem izpolnjenem letu. Za Mohorjevo družbo v Celovcu je napisal 1958 leta knjigo *Domobranec*; leta 1961 je pri isti založbi izšel prvi del povesti *Gospod Šimen*, naslednje leto pa nje drugi del. Letos pa je pri Slov. kulturni akciji v Buenos Airesu izšla ta knjiga, *Huda pravda*, ki je „povest iz domobranskega življenja“ in jo posveča „rajnemu bratu Andreju, domobrancu, in nad 12.000 tovarišem, ki z njim vred nimajo groba, ob 25-letnici njihove grozne smrti.“

V povesti se Ilija omejuje na opis zgolj ene domobranske postojanke in njenega neposrednega okolja, šele na koncu preide že ob umiku iz domovine na širša srečanja z drugimi enotami protikomunističnih borcev. Tudi časovno je postavil povest v čisto omejen čas: od praznika sv. Petra in Pavla 1944 pa do umika v prvih majskih dneh 1945. V tem krajevnem in časovnem okviru se torej vse razvija: ne kot velika zgodba domobranskih dejanj, vojaških pripravljaj, pohodov, borb, napadov, obramb in zanimivega vojaškega življenja na postojanki, kar bi človek z veseljem pričakoval, temveč bolj v kratkih poglavjih slika posamezne dogodke, ki naj si jih vsak bravec sam postavi v zaporedje in zgradi v zgodbo.

Pretežni del knjige obsega razmišljanje o tedanjem dejanskem stanju v okolišju postojanke in ki naj obenem velja za vso slovensko ozemlje. Tu se srečamo spet z razpravljaj o upravičenosti obrambne borbe domobrancev, ki jim je bila vsiljena od partizanov, kateri so si sami vzdeli naslov narodne vojske in vse, kar ni hotelo z njimi, obsodili z narodnim izdajstvom in zapeli pogubi. Spet začetno grozoto tistih dni: ko nisi vedel jutraj, kaj te bo čakalo zvečer, kajti nate sta prežala dva sovražnika, okupator in partizan. In nisi nikjer imel zaveznika pod soncem: v tistih zmešanih časih še najboljšemu prijatelju nisi mogel zaupati. Vsak kamen na cesti je prisluškoval, stene, med katerimi si živel, so izdajateljsko napevale ušesa; ne samo med sosedstvom ni bilo enotnosti, zaupanja, celo v eni in isti družini so razdvojene ideje privedle čisto do skrajnosti: krvavih obračunov. V takih ognjenih časih, ko ni nihče branil ne z besedo niti z orožjem poštenega slovenskega človeka, je ta sam, prisiljen po nasprotnikovem ravnanju, zgrabil za orožje in se postavil v bran: branil je sebe in dom in domače pred nasilstvom in krivicami rodnega brata — partizana. O tem Ilija mnogo razmišlja — po patru Anzelmu in Ljubi Duši — in išče utemeljenosti in razlogov nujnosti.

Dalje oživlja pisatelj Ilija razmerje med četniki oz. „ilegalo“ in domobranci. „Kar pa zadeva četnike — kako bi pa obstajali, če bi nas ne bilo? Iz istega kotla jedo kot mi, enake legitimacije imajo kot mi, mi zanje municijo krademo in skrivamo in nje skrivamo, zdaj naj bi pa bili oni nekaj boljšega kot mi...“ (810). V resnici klaverno zadržanje: domobranci so se tolkli s partizani, četniki pa čakali in se izogibali ognju, da „bi te čase preživele čistih rok“ in bi jim Angleži ne mogli očistiti, da so sodelovali z okupatorjem. Brezmiselnost ravnanje, slabljenje borbenih sil proti sovražniku. Angleži pa so jim končno plačali z enakim novčičem kot ostalim.

UTOPIČNI MODEL

(Nad. s 3. str.)

zadruga, nabavljati stroje, prodajati pridelke in drugo.

Vlada mora, povrh vsega, poskrbeti potreben zakonit okvir, da bodo ljudje imeli zagotovljeno nagrado, če delajo z napori in učinkovitostjo. Isto je treba reči za napore podjetnikov in družb: treba je dati iniciativni manjšini čim širše delovno področje. Treba je storiti vse, da se loči državo in ljudi od vnepred določenih poti in jim omogočati spremembe, ki služijo njihovi večji učinkovitosti. Noben režim ne more povzročiti razvoja sam po sebi. Mora pa pomagati ljudem dosegati rastočo življenjsko raven tako, da stori vse, da zbudi in izkoristi vse tiste sile, ki tvorijo edini pravi temelj gospodarskega napredka.

Ilija slika tudi odnose Nemcev do domobrancev. Ne partizanov, domobrancev so se Nemci bali, kajti pravilno so videli v njih narodni duh, ki jih je prepajal za ohranitev pristnih narodnih vrednot, za katere so se tolkli, ne kot partizani, ki so se v vsem ravnali na slepo po navodilih iz Moskve. Tako domobranec preprosto „brani svoj domači krov, kjer je družina svobodno sedela za mizo; brani polje in senožeti in gozd in vse kraljestvo, kjer je družina po veri živela; vsi (domobranci) skupaj pa branijo krščanske temelje vsega naroda, branijo vso njegovo kulturno imovino, kakor je skozi stoletja prišla v naš čas; vsi skupaj so velik program, ki za zdaj terja samo eno: „mir v deželi, da okupacija mine.“ (144). In to je bil program domobrancev: brez prelivanja krvi počakati, da okupacija pride proti koncu, partizani pa so dobro preračunali, da sta jim okupator in vojna stiska najboljša zaveznika, za dosego svojih ciljev.

Zato so iz strahu pred domobranci Nemci stalno kontrolirali njihove sile: število borcev, orožje, pohode, aretacije. Zato so tudi ovirali domobrance v akcijah proti partizanom, ter tem nudili izdatno pomoč v orožju (Zalog, Stična itd.), sicer bi po uničenju partizanov domobranci ostali premočni in prenevarni njim.

Kakor je idejna podlaga upravičenosti domobrancev pravilno podana, je pa neposredna podoba domobrancev samih dokaj medla, skoraj neživljenjska. Začenši z izmišljenimi imeni: Žrtev Razmer, Poteškoča, Splošna Zmeda, Sitna zadeva... Imaš vtis, da so to stari, izžeti in krevljati možje, ne pa tudi vojaki, polni mladosti, ognjene borbenosti, ki gredo z idealizmom v obrambo nekkih vrednih reči: vere, pravice, resnice, doma. Njihova pesem je omejena na cerkveno pesem *Pojte hribe* in doline in na domobransko *Oče, mati, bratje in sestre...* Nezanimivo postane stalno ponavljanje molitve rožnega venca. V 10 mesecih bijejo le eno bitvo: ob partizanskem mitingu na vasi. Vse šipe po oknih so pobite, stene prevrtane od krogel, zaloga municije izstreljena — pa ne enega partizana zadetega, kajti „Prav nič mu ni za slavo vojskovodje, da bi veliko mrtvih obležalo na bojišču, temveč da bi jih veliko bežalo... Mrtvi partizani namreč kličejo nove, bežeči jih pa ne!“ (146). To izzveni kakor zgodba o sosedovem sadovnjaku, polnem zrelega vabečega sadja, ki ga čuvajo psi: ne gre za to, da za vedno onemogočijo ali obgrizejo tate, dovolj, da jih zapodijo v beg... To je kakor streljanje s papirnatimi krogli. Za tak boj v tistih revolucionarnih dneh pač ni šlo. Dvomim, da bi bila kta na Slovenskem domobranska postojanka ali tudi partizanska brigada, ki bi ravnala tako. To že preha skoraj v rahlo smešenje naše domobranske vojske, ki je v resnici bila veliko borbeno, sicer bi ne bila obstala med tolikim navzkrižnim ognjem sovražnikov.

Nekaj vprašanj in odgovorov

O KNJIGAH, O ZNAMENITIH INPOSEBNO USPEŠNIH SLOVENCIH

Prof. Edi Gobec nam je poslal poročilo o svojem delu za izdajo knjige o znamenitih Slovencih, iz katerega posnemamo naslednje:

Slovenski tisk doma in na tujem je v zadnjih letih objavil že vrsto člankov o podvigih Slovencev v svetu. Eden prvih namenov teh člankov je bil razširiti zbiranje takega gradiva na ves svet in pri tem ustrezno povečati število sodelavcev in sodrušnikov pri tem težavnem, a nadvse potrebnem narodnem delu. Z veseljem lahko napišemo, da je „Slovenian Research Center of America“ ali Slovensko-ameriški raziskovalni center pri dosegu tega namena zelo lepo uspel. Slovenski duh je snoval in ustvarjal doma in v vseh deželah sveta in ta velika dela je treba prepričljivo prikazati kot pomemben slovenski doprinos k napredku civiliziranega sveta.

V katerih jezikih bodo izšle te knjige? Prvo zajetno in skrbno dokumentirano knjigo te vrste nameravamo izdati v angleščini kot svetovnem jeziku. Že doslej pa je več založb in ustanov prosilo za dovoljenje, da izda to delo še v slovenskem jeziku. Ta dva jezika se zdita doslej gotovost, vendar nekateri ugledni rojaki iz Argentine že danes opozarjajo, da bo treba te publika-

Omenim le še primer aretacije tenenke Mici in njene sestre. Ta prizor tu je naslikan tako revno, papirnat, brezkrvno, da je človeku hudo, ko bere. Hudo zaradi domobrancev. Pozdrav aretiranke na sami domobranci postojanki z nasmehom „servus belčki“ in proti čemur ti sploh ne reagirajo, je sploh poniževalen za domobrance. Enako scena s tisto žensko ob umiku in prerokanju za konja na Gorenjskem.

Mi slavimo naše padle domobrance kot junake, kot sol našega naroda. Smo ponosni nanje in vemo, zakaj tako ravnamo! Če pa bere te strani naša mladina — kako sodbo si bo pridobila o nas in o njih?

Morebiti je imel pisatelj Ilija najboljši namen napisati daljši domobranski tekst. Tisto „daljši“ se mu je posrečilo (352 strani), v ostalem pa bi potreboval krepkega „črteža“, da bi nezanimiva ponavljanja odpravil, pisatelj pa bi vnesel več resničnega življenja, doživeltosti tiste velikonarodne epopeje, v katero smo bili potegnjeni, pa bi lahko knjigo postavili med naše kvalitetne in potrebne tekste.

Res je, da nimamo večjega domobranskega teksta, razen nekaterih, ki se teme dotikajo (Ljubljanski triptih, Človek na obeh straneh stene, Čas pod streli, Sivi dnevi, Zadnji krajec, Napad). Pozabili pa smo, da bi bili mogli sestaviti in izdati za 25-letnico domobranske tragedije močno zbirko črtic, novelic, ki so ostale raztresene in pozabljene po periodičnem tisku teh 25 let našega zdomstva in ki bi verjetno naše mrtve počastila v drugačni luči in jim postavil veličastnejši spomenik v besedi, kakor ga imajo in še dobivajo v kamnu.

Kaj mislijo borci, ki so doživljali ognjene borbe, o podobi domobrancev, naslikani v Hudi pravdi?

—K—

„AGENTI ZA BURŽUJSKI RED“

Ta navzdevke je dal nuncijem katoliške Cerkve list za industrijo, ki izhaja v Moskvi. Med drugim piše, da ima Vatikan armado nuncijev v 53 državah, da tem širijo katoliško reakcijo, se borijo proti družbenim spremembam in za ohranitev buržujškega (meščanskega) reda. Cerkev je po pisanju lista še vedno reakcionarna sila, čeprav spretno spreminja svoj obraz. — Tako pisanje priča, da vsi stiki med Vatikanom in Moskvo, tudi zadnji Casarolijev obisk v Rusiji, ne morejo spremeniti narave sovietskega komunizma. Je in bo ostal proticerkven.

SLOVENCİ PO SVETU

KANADA

Priznanje za Slovence v Torontu

Lani je torontski nadškof dr. Filip Pocock ustanovil dušnopastirski svet za torontsko nadškofijo. Lani so verniki torontske nadškofije izvolili v ta odbor 9 članov, letos pa spet 9. Volitve se vrše najprej po dekanijah nadškofije, nato pa tisti, ki so bili na dekanijem sestanku izvoljeni gredo na volitve v škofijski odbor. Na dekanijem volitvah je bil za obe slovenski župniji v Torontu

Srečanje predstavnikov narodnih manjšin

V Tarcentu (furlanski Tarcent) se je 11. julija sestala na poletnem zasedanju Zvezni odbor za etično-jezikovne skupnosti in za deželno kulturo v Italiji, ki je sekcija Mednarodnega združenja za zaščito ogroženih jezikov in kultur za italijansko republiko.

Zasedanju so prisostvovali poslanci Diel (Tirolec), Lizzero (Furlan) in Škrek (Slovenec), deželna svetovalec Pruner (Nemec iz Tridenta) in Štoka (Slovenec iz Julijske Benečije), razni krajevski in občinski svetovalec, pisatelj in znanstveniki prizadetih jezikovnih skupnosti.

Odbor je med drugim proučil vprašanje popisa prebivalstva, pri katerem je predvideno vprašanje o jezikovni pripadnosti samo v bocenski in tržaški pokrajini, čeprav velja 6. člen ustave za vso republiko. V zvezi s popisom prebivalstva je bilo prebrano pismo z dne 5. aprila 1971, s katerim je tajništvo predsedstva republike zagotovilo odboru, da je bila njegova prošnja v zvezi s popisom sporočena pristojnim vladnim organom. Kljub temu se je izkazalo, da ISTAT ni dobil nobenega naloga za popis jezikovnih skupin v republici.

Zato je bilo odposlano predsedniku italijanske republike Saragatu odprto pismo, v katerem odbor ugotavlja, da niti ob devetem splošnem popisu prebivalstva leta 1951 ni bilo vključene ustrezne rubrike o jezikovni pripadnosti in da tudi ob 10. splošnem popisu vlada ni pokazala zanimanja za življenje narodnih manjšin. Nato pravi pismo:

„Zato se je naš odbor 3. januarja 1971 obrnil na Vas s prošnjo, da kot poglavar države in varuh ustave omogočite, da bodo ob prihodnjem splošnem štetju prebivalstva 24. oktobra upoštevana tudi jezikovne manjšine, kje živijo in v kakšnih pogojih se razvijajo. 5. aprila smo prejeli od Vašega generalnega tajništva obvestilo, da se je obvestilo o zadevi pristojne organe.“

Ko nato odbor ugotavlja, da se kljub obljubi ni ničesar ukrenilo, zaključuje pismo, da se „ponovno obrača na Vas, gospod predsednik, da omogočite popis manjšin in se s tem napravi prvi korak k dejanski uveljavitvi ustave. Če do tega ne bo prišlo, bo kot rezultat take neodločne politike nastal položaj v državi, ki Vam gotovo ne bo v čast.“

Dvajsetletnica šole Franceta Balantiča v San Justu

V nedeljo, 1. avgusta, je San Justo proslavil 20-letnico svoje slovenske šole Franceta Balantiča na res lep način, ki bo ostal vsem v spominu. Predsednik šolskega odbora g. Malovrh Pavle je odpril zborovanje s pozdravom na goste in udeležence s pogledom na dvajsetletnico šole, kjer se je spomnil najprej ustanoviteljev tečajja, prve učiteljice gđe. Mije Markežve in kateheta, sedanjega prelata č. g. F. Novaka, nato pa sedanje voditeljice šole gđe. Angele Klanjškove, ki deluje tudi že od vsega početka v šoli, ter kateheta č. g. dr. A. Starca, in vseh mlajših učiteljev kakor tudi pomoči Društva in predvsem staršev.

Pevski zbor pod vodstvom gđe. A. Klanjškove je zapel zdravico *Prijatli, obrodile...* Najmlajši iz otroškega vrta pa so zapeli dve pesmici pod vodstvom gđe. Tomažičeve. Ljubek je bil prizor.

izvoljen g. Aleš Krek iz župnije Brezmadežne v Novem Torontu. V nedeljo, 6. junija, so ga pa še na škofijskem sestanku izvolili v škofijski odbor. Bil je edini od emigrantov v torontski nadškofiji izvoljen v dušnopastirski svet za torontsko nadškofijo. Zastopal bo obe slovenski župniji v Torontu in še vse župnije v zapadnem delu mesta Toronta.

FRANCIJA

Julija (od 5. do 10.) je bilo pod vodstvom ljubljanskega nadškofa veliko slovensko romanje v Lurd. Iz domovine jih je prišlo 850 (med njimi 80 bolnikov, za katere so dale bolniške vagonne francoske železnice), pa še okrog petdeset izselencev iz Pariza (s svojo zastavo), z severne Francije (Pas-de-Calais) ter zastopstvo iz srednje Francije. Romanje je napravilo globok vtis na vse. Tuji so občudovali zbranost romarjev in lepo slovensko petje.

ko so se učenci poklonili svojemu „patronu“ Francetu Balantiču, z obnovitvijo njegovih idealov in recitacijami njegovih pesmi. Zastopniki tečaja iz Bera zategujajo so v imenu vseh slovenskih šol recitali zanimive zgodbe o slogi in združenem delu ter poklonili lep šopek gđe. Klanjškovi in g. kateheta. Lep govor o pomenu šole je imel g. dr. Starc. Nadvse ljubeč je bil prizor, ko je osem učencev, otrok nekdanjih učencev prineslo lep šopek in darila gđe. Klanjškovi. Nato so sledila še ostala darila, ki so jih poklonili Sanhuščani svoji požrtvovalni učiteljici ob 20-letnici njenega požrtvovalnega dela. Po še nekaterih nastopih zbor se je Malovrh Albert v imenu staršev zahvalil vsem, ki vodijo in vzdržujejo slovensko šolo v San Justu ter zaključil akademijo.

Nato so Sanhuščani povabili goste in udeležence v sosednje šolske prostore na pogostitev. In to priložnost so porabili gostje, da so v imenu svojih ustanov izrekli šoli Franceta Balantiča svoje čestitke. Tu je najprej govoril predsednik Zedinjene Slovenije g. Božo Stariha, v zastopstvu Narodnega odbora, Slovenske kulturne akcije in v zastopstvu Svobodne Slovenije dr. Tine Debeljak, v imenu ustanoviteljev pa g. prelat France Novak. Za konec je predsednik šolskega odbora P. Malovrh poklonil gđe. učiteljici Klanjškovi še v imenu staršev lep smemalnik. Z zahvalo gđe. Angele Klanjškove se je zaključil ta lep šolski jubilej v San Justu, ki je dokazal, kako je ljudstvo hvaležno za požrtvovalno in idealno delo slovenskim šolnikom in kakšnega pomena je njihovo delo za sedanjo in bodočo rast slovenskega naroda v Argentini.

vo in ga istočasno posredovati kot skupen slovenski dar Slovincem na mejah, v izseljenstvu in ustvarjalnega naroda.

Bi nam hoteli zopet ustredi z vsaj nekaj „slovenskimi ocirkami“, ki vedno tako zanimajo vse zavedne Slovence? To vedno z veseljem storimo! Ko smo začeli zbirati tudi te vrste gradivo (po leg splošne izseljenke zgodovine), je bil v javnosti znan le en slovenski kongresnik. Danes imamo gradivo za tri in smo že na sledi četrtemu. Takrat je bil znan le en naš general v Ameriki, danes imamo kompletno gradivo za štiri slovenske generale. Takrat smo sanjali da bi kdaj odkrili vsaj še enega admirala, danes imamo čudovito gradivo za tri naše admirale v Ameriki, pa še za enega na švedskem in v predvojni Avstriji, skušamo pa še dognati slovensko poreklo tudi za admirala v Angliji. Sanjali smo o slovenskih izumiteljih, danes pa imamo dokumentacijo za ducate slovenskih izumov, od dolge vrste strojev pa tja do zdravstvenih instrumentov in naprave, ki lahko tehta letalo med poletom v zraku. Naj dodam, da nam je že od kapi zadet korni škof Jozefat Ambrožič sporočil, kako iz zvonika egipčanskih katedral zvonijo slovenski zvonovi (kjer se še trudimo dobiti sliko grobnice slovenske dobrotnice), in da so nam Finci poslali gradivo o „zadnjem velikem mojstru finske glasbe“, ki je bil naše gore list, in švedi o enem največjih svojih pesnikov, ki je bil po-

tomec slovenskih prednikov. Seveda je tudi zanimivo vedeti, da so pred kratkim imenovali veliko palačo po našem slovenskem rojaku, da je Slovenec pred kratkim dobil odlikovanje za svoje zasluge za razvoj Pariza, ali da slovenski arhitekt-urbanist vodi načrte za ureditev prestolice ene najobsežnejših držav na svetu.

Je mogoče prvo angleško knjigo o znamenitih Slovencih že zdaj naročiti? Ker bo tisk te knjige silno drag (verjetno bo poleg obširnega teksta že v prvi knjigi okrog tisoč slik), smo seveda hvaležni za prednaročila. V prednaročilu stane knjiga 10 dolarjev. Naročila sprejemamo na naslovu: Euram books, 29227 Eddy Rd., Wickliffe, Ohio 44092. Če bi si kdaj prednaročilo premislili, mu prednaročilo na željo vedno takoj vrnemo.

Ali še sprejemate gradivo? Da. Po zadnjem vabilu je prišel še tako velik val novega gradiva, da smo rok z veseljem podaljšali. Želeli bi si seveda dobiti vse gradivo takoj, toda vse dokler ne bo rokopijski zaključen, bomo še vedno sproti vstavljali dodatke ali novo gradivo. Kar pa bo prišlo prepozno za prvo izdajo, bo seveda moralo počakati na naslednje izdaje, ki bodo, upamo, v doglednem času sledile. Prosimo, da gradivo in naslove pošiljate na naslov: Prof. Edi Gobec, Sociology, Kent State University, Kent, Ohio.

Novice iz Slovenije

KRANJ — V tovarni Sava, ki izdeluje proizvode iz gume, so delavci 14. julija stopili v stavko zaradi 20% znižanih prejemkov. V protestnem pohodu so odšli izpred tovarne na Gašpetu pred poslopje občinske skupnosti in zahtevali sprejem pri županu. Ko so prišli še predstavniki tovarne in pa partijski vodje, je župan sprejel vse. Delavci so vztrajali na tem da za svoje delo dobe pošteno plačilo in niso soglašali, da se jim plače manjšajo, ko pa druginja stalno raste. Obljubili so jim, da bo delavski svet sklepal o 10% povišici, nakar so delavci pristali in polagoma se je v tovarni delo normaliziralo.

LJUBLJANA — V novih prostorih kliničnega centra so predstavniki slovenske republike ter skupnosti socialnega zavarovanja iz Ljubljane, Novega mesta in Kranja podpisali akt, s katerim so zagotovili finančna sredstva za dograditev kliničnega centra. Podpisniki so podpisali obveznost za 230 milijonov dinarjev, s katerimi bodo do leta 1974 popolnoma dokončali ureditev vrhunske slovenske zdravstvene ustanove.

TRBOVLJE — V mnogih zasavskih podjetjih niso mogli izplačati plač, ki jih redno plačujejo vsakega 15. v mesecu. Težave so nastale, ker kupci ne plačujejo... Plač niso dobili rudarji v Trbovljah, v Hrastniku, delavci strojne tovarne iz Trbovlj in Energoinvest-Varnost Zagorje.

MARIBOR — Mariborska tekstilna tovarna je bila pred letom v težkem finančnem položaju in bančniki Mariborske banke so jo vzeli pod „nadzorstvo“. Zahteva bančnikov je bila: znižati odvečno delovno silo. Zares so zmanjšali število delavcev od 5500 na 4448, pa še pravijo, da jih bo treba odpustiti še okrog 400. Kljub zmanjšanju delovne sile se je lani produktivnost povečala za 12%, dočim se je pred leti le za 3%. In sedaj prihaja MTT spet k moči. Sprašujejo se pa, ali morajo delavci sedaj bolj garati! Pravijo, da ne, ampak da le bolj delajo! Sicer so pa dve tretjini plače odslovljenih delavcev razdelili preostalom delavcem in se je sedaj dvignila povprečna plača na 1270 dinarjev. Toda odslovljeni delavci — kie so dobili delo — najbrž v tujini, če jih je seveda zaradi let hotela sprejeti.

MURSKA SOBOTA — Tudi v Murški Soboti so imeli „prekinitev dela“. Delavci enote Avtopark podjetja Potrošnik so 14. julija prekinili delo za dve uri in pol z motivacijo, da niso pravično plačani in da dobijo le 8%, medtem

ko na drugih oddelkih delijo presežke in vlagajo veliko denarja v nove objekte. Direktor podjetja Štefan Toth je dejal, da gre le za manjše število nezadovoljnih, ki jih je razburilo izplačilo akontacije za učinek v doseženem prometu upravnemu osebju. Po njegovih besedah veljajo, za šoferje drugačni kriteriji nagrajevanja, ki je podrejeno mesečnemu učinku prevoznega blaga in obsegu previza.

ŠT. VID PRI STIČNI — Člani Slovenskega okteta so prvi zapeli na pevskem srečanju 21. zborov iz vse Slovenije, trije so bili iz zamejstva. Iz Dohberdoba je prišlo PD „Jezero“, iz Pliberka PD „Edinost“ in iz Gornjega Semaika na Madžarskem PD „Pavel, Avgust“.

Umrli so od 7. do 14. julija 1971:

LJUBLJANA: Rudi Jeršin; Ignac Goršek; Ivan Kunovar; Jožefa Trtnik; Franjo Grünfeld, inž. kemije; Ivan Erjavac; Anton Hosta; Elza Henigman r. Spreitzer; Maks Skralovnik; Anton Kosce (82); Franc Gabrovšek, poštni upak; Minka Potokar; Franjo Slavišek, železokrivec; Minka Schubert r. Ropret, frizerka; Dušan Bokavšek; Tone Jesenšek, avtoprevoznik v p.; Vika Starič; Anton Završček, poštni uradnik v p.; Marija Kregar; dr. Franjo Povlin, pravnik in smučarski delavec; Jože Bertonec (84), žel. upok.; Ivan Tomšič; Karel Pevec, točar; Franc Štrus, učitelj in bančni uslužbenec; Karel Ferjan, pravnik; Ana Ravnikar (94); Marijan Kastelic, brivski mojster; Leopoldina Lipovšek r. Mantuani (96); Josipina Šenk r. Koritnik (86); Miloš Rybar (75), inšp. Narodne banke v p. in ko-roški borec; Vlada Fine r. Predalič; Oskar Peče, šolski ravnatelj; Jože Močnik, ključavničar.

DRUGI KRAJI: Janez Rajner, župnik, Špoperče; Marija Baloh r. Sušnik, Kamnik; Ivan Šarc, upok. računovodja, Medvode; Tončka Bohine, Kranj; Janez Logar, Solčava; Pavlina Mikolič r. Selan, Pržanj; Janko Stipič, železničar, Trbovlje; Maks Ašič, pravni svetnik v p., Celje; Martin Koprivc (72) Pišec; Anton Debelak, krojač, Slovenj Gradec; Franc Pustoslavšek, Gornji grad; Alojzij Čuk, škofja Loka; Peter Rešek, delavec, škofja Loka; Slavko Cokan, Roje pri Zalcu; Frančiška Dolhar (80), Predoslje; Marija Vraničar, knjigovodja, Vrhnika; Ivan Povše, Trbovlje; Friderik Smidlehner, Ptuj; Josip Gruđen (88), Izola; Fani Homovec, Dol. Logatec; Jernej Škrabec, Nova vas; Tonček Krofel, poslovodja, Lesično; Mirko Baraga, up., Jesenice; Breda Verbič r. Bizjak in Ljubo Verbič, Stična; Mihael Klančnik, Mojstrana; Milan Nardin, Koper; Ferdo Remič, šmartno ob Dreti; Jože Flajs, Ljutja; Marija Benič, Kozina; Julija Kranjc r. Bertoli, Rajndol; Marija Stinec r. Štajer, Vrhnika; Božidar Počakaj, tiskarski mojster v p., Koper; Vincenc Matjan, Kamnik; Valerija Berce r. Kuvkova, Kresniški vrh; Valerija Vreček, Lukovica; Anton Skok, Celje; Alojz Kotelnik, električar, Kidričevo.

Iz Mendoze

Praznik Slovenskega šolskega tečaja sv. Cirila in Metoda

Naš šolski tečaj si je za zavetnika izbral apostola Slovanov sv. Cirila in Metoda. Ker se je v začetku julija približal njun praznik, smo „za god“ naše slovenske šole imeli v Domu »kromno proslavo.

V nedeljo, 5. julija, smo našo skupno mašo s priložnostno pridigo posvetili temu namenu. Popoldne pa so se naši mali s starši in prijatelji zbrali v Slovenskem domu. Najprej so se na igrišču pod toplim popoldanskim soncem otroci poigrali; nato so pa posedli k pogrnjenim mizam, kjer jih je čakala topla mlečna čokolada in slaščice. Potem smo pa odšli v dvorano. Tu nam je akademik Janez Grintal v kratkem govoru orisal življenje in poslanstvo sv. bratov, njuno trpljenje in žrtvovanje za širjenje Kristusovega nauka med našimi predniki. Poudaril je tudi izredno božjo milost, ki je razlila nad našim narodom že nad tisoč let in ki je v edinstvenem primeru v zgodovini zapadne Cerkve z dovoljenjem lastnega bogoslužnega jezika dala naši narodni kulturi zagotovilo obstanka do današnjega dne. Pokazal je tudi na sto in stoletno zagriženo preganjanje, ki ga naši nasprotniki vršijo nad našim narodom s severa in z zahoda in omenil tudi zadnje žalostno zgodovinsko dejstvo ko narodnostno zagriženi nemški župnik pri Gospe Sveti gre tako daleč, da odreka svetost svetima bratoma in kritizira sv. očeta Janeza XXIII., ki je odredil za vso Cerkev velike slovesnosti ob 1100-letnici spomina na sv. brata.

Govornik je svoje predavanje končal z željo, da bi božja milost, ki je skozi tisočletja ščitila našo narodno krščansko kulturo, razširila svoj blagoslov na naših vnukov vnuke v zdomstvu.

Pa govoru so nastopili naši otroci z nekaj narodnimi pesmicami; nato pa še pevski zbor s himno sv. bratoma Cirilu in Metodu ter petimi narodnimi.

Športni dnevi naše mladine

V nedeljo, 11. julija, so naši fantje in dekleta spet pripravili svoje vsakoletne športne dneve.

V soboto so nas povabili zvečer na čajanko, na kateri nam je najprej kult. referent Fantovskega oddelka akademik Joško Šmon orisal postanek in potek športnih dni od leta 1962 dalje. Podčrtal je njihov osnovni pomen, ki je bil zajet že tudi v geslu njihovih prvih mladinskih dni: Zdrav duh v zdravem telesu.

Nato smo imeli priložnost, da smo se ob lepih projekcijah v živih barvah sprehodili po naši domovini.

Ob pogrnjenih mizah, toplim čajem in pecivu smo še posedli v družabnem razpoloženju.

V nedeljo pa smo že kar po maši bili povabljeni v Dom.

Na okusno okrašenem igrišču smo doživeli lepe nastope naše mladine. Pred urejenimi vrstami naših malih iz šolskega tečaja, naraščajnikov in naraščajnic, fantov in deklet je s kratkim nagovorom navzoče pozdravil predsednik Fantovskega oddelka Lado Šmon. Vrstili so se nato v pestrem sporedu nastopi vseh posameznih vrst.

Poudariti moramo v pohvalo prirediteljem, da so bile vse točke zelo dovršeno izvedene.

Sledila je odbojka med dvema fantovskima skupinama.

Tam iz kota za igriščem je pa že dolgo vse ščegetalo v nos. Tako vabljivo je dišal asado!

Letos so nam za svoje športne dneve mladi pripravili program za ves dan. Tako smo mogli pod toplim soncem ostati po igrah kar pri kosilu. Udeležba je bila zelo obilna.

Po obedu je bila ob 3 tombola. Zivahne razigranosti ob napetem pričakovanju obilnih dobitkov ni manjkalo.

Naši mladi so nato pripravili še na odru v dvorani šaljiv prizor „Vedež“. Človek mora spet ponoviti vprašanje in poziv: zakaj bi se tej stroki kulturnega udejstvovanja in svojega lastnega izobraževanja ne posvetili v večji in resnejši meri? Ko so — talenti zraven!

Sledila je še družabna zabava. Za velik uspeh in lepo organizirane prireditve gre vsem sodelujočim priznanje in zahvala!

SLOVENC I V A R G E N T I N I

+ INŽ. AVGUST VIVOD

Pokojni se je rodil v Ljubljani leta 1909 in preživel svojo mladost na Štajerskem, kjer je v Mariboru tudi končal gimnazijo. Študij je nadaljeval na univerzi v Ljubljani, kjer je l. 1936 diplomiral kot inženir za ceste in vodne zgradbe. Kot univerzitetni študent je bil član akademikega društva Zarje, kjer se je formiral v odločnega katoliškega slovenskega inteligenta.

Leta 1940 je napravil izpit za pooblaščenega inženirja. Služboval je najprej kot banovski uradnik na odseku za ceste, nato pa je odšel v Kočevje, kjer je ostal do konca vojske. Tam je ožil vodja okrajnega cestnega odbora, kjer je med drugim zgradil cesto k Novi štifti. Istočasno je bil upravitelj Dijaškega doma in tudi zadnji predsednik Slovenskega prosvetnega društva na Rudniku.

Leta 1941 se je poročil z Ivo Pregljevo, učiteljico v kočevskem zavodu za slepo mladino, katerima sta se rodila v času vojne dva sinova, Božidar in Tine.

Med drugo svetovno vojno je v Kočevju preстал vsoto težo italijanske in nemške okupacije, pa tudi komunistične revolucije. Zvest svojim načelom ni hotel pristopiti v OF, zato so ga pa komunisti stalno zasledovali in ovajali vsaki oblasti, ki se je v Kočevju tolikokrat menjala.

V tem blokiranem mestecu, obdanem z Rinžo, kjer nobena hiša nima kleti, je preстал nad 20 bombardiranj. Stalno pa je bil tudi na terenu, kjer je moral kot strokovnjak za ceste pred četami popravljati in čistiti min ceste in mostove.

Z zadnjim domobranskim vlakom se je umaknil iz Kočevja v Vetrinje, od koder je med prvimi odšel v Italijo. Prišel je v taborišče Servigliano, kjer je bil februarja 1946 izvoljen za predsednika taboriščnega odbora. S tega mesta je veliko pomagal taboriščnikom, ki so se v vseh težavah zatekali k njemu. Odločno je tudi nastopil proti propagandi za vračanje beguncev domov, ki je bila v tistem času precej intenzivna.

Ko se je taborišče preselilo v Senegalo, je še naprej s svojega mesta pomagal beguncem. Z njegovo pomočjo

ZVEZA ŽENA IN MATER

Slovenščina in narodna zavest

V četrtek, 22. julija je pri Zvezi mater in žena govoril g. Z. Simčič: o značilnostih slovenščine v primerjavi z različnimi drugimi jeziki, o vprašanju dvojezičnosti ter o jeziku kot vrednoti pri gojitvi narodne zavesti. Predavanje je bilo toliko bolj zanimivo, v kolikor je predavatelj o teh vprašanih namerno govoril kot bi bil tuj opazovalec, torej emotivno neprizadet in je šele na koncu podal tudi „slovenski vidik“. Zadržanost našega jezika, zanimivosti v sintaksi, točnosti izraza, ko mnoge značilnosti (število, obrazila) branjajo pred dvoumnostmi, bogastvo izraznih možnosti pri glagolu, pa razne kuriozitetne, ki se odkrijejo človeku, ki svoj jezik goji pa tudi ljubi so bile prikazane. V drugem delu je pisatelj govoril o vrednosti aktivnega obvladavanja dveh jezikov, kar šele omogoča sprostitve miselnih silnic.

Šele na koncu je predavatelj dodal, da pa ni seveda materinega jezika ne ljubimo zaradi njegovih tehničnih kvalit, ampak da je z zdravim odnosom do jezika kakor z odnosom do narodnosti: to je kakor z odnosom do staršev. Starše ljubimo, ker so pač naši starši in ne zaradi njih lepote ali bogastva. Kogar bi zgolj racionalni razlogi vezali na materinski jezik, bo tudi kmalu našel razloge da ga bo izdal. Predavatelj se je nato ustavil ob vprašanju, zakaj imajo nekatere družine težave s slovenščino pri otrocih. Problem se prične predvsem v miselnosti staršev samih. In pa starejših, ki morejo vplivati na otrokovo miselnost. Večja ljubezen do slovenstva in krepkejši slovenski ponos praktično sama rešujeta bistvene dele problema.

Tudi na tem polju, kakor na drugih, moramo dozorevati, priti do večje samostojnosti, ki je modni okovi, danes tako pogosto na vseh področjih ne bodo mogli omajati.

„Duša nekega naroda ne samo umolne, ampak z jezikom tudi umre,“ je predavatelj citiral nekega nemškega misleca ki je to zapisal v obrambo korških Slovencev. Dodal je tudi citat nekega Kelta: „Poslednja žaloigra zlomljenega naroda ni ne izguba oblasti in neodvisnosti, niti domovine. Zadnje, najtemnejše dejanje je, če sveti jezik, ki je mnogim generacijam služil kot skrinja, v kateri so shranjeni duhovni zakladi, začne izumirati.“ Ne more biti dvoma: jezik ni edina osnova narodnosti, toda umiranje jezika je zlasti v našem primeru tudi umiranje naroda. Je pa razumljivo da so ti problemi med nami. Zmaterializirali smo se.

V pestrem razgovoru ki je predavanju sledil, je govornik ob raznih primerih poudaril, kako je gojitev jezika — karkoli ljubimo, želimo imeti lepo,

se je lepo vršilo slovensko šolstvo in je uspela tudi prva matura v taborišču.

Pritisk za vračanje v domovino se je nadaljeval. Ko pa so angleške taboriščne oblasti hotele poslati 28 duhovnikov domov, se je on in vse taborišče temu uprlo. Duhovnike sicer niso poslali domov, a so jih razgnali, inž. Vivod pa je kot predsednik taborišča moral zapustiti taborišče in oditi v Bagnoli, kjer pa je postal sanitetni referent.

V Argentino je prišel leta 1948 in takoj postal gospodar v novoustanovljenem Društvu Slovencev. A ne za dolgo. Kmalu je z močno skupino Slovencev (50) odšel na jug v Comodoro Rivadavia na delo pri Schellovih petrolejskih poljih.

Leta 1954 je za njim prišla iz domovine njegova družina. Tudi v Comodoro Rivadavia se je poleg službe posvečal še skupnosti: pod njegovim predstvom je izredno uspel športni turnir ob priliki 25-letnice športnega kluba Diadema Argentina.

Čez pet let se je z družino preselil v Buenos Aires, kjer je dobil službo v tovarni traktorjev Decca in si zgradil lasten dom v Moronu. Tam ga je zadela težka nesreča. Smrt sina Božidarja, ki je izgubil življenje pod Tronadorjem v Bariločah, ga je zelo prizadela. Vrgel se je v delo. Izredno veselje je imel pri delu z mladino kot tajnik srednješolskega tečaja in tajnik vaditeljskih tečajev za telesno vzgojo, kjer se je počivil v stiku z mladino in je lahko spet koristil drugim. Obiskoval je tudi slovenski oddelek ukrajinske univerze in se vestno udeleževal vseh slovenskih prireditve.

Nekaj časa je bolehal, v zadnjih tednih pa se mu je stanje poslabšalo in v sredo, 28. julija, je podlegel težki bolezni, potem ko ga je previdel z zakramenti dr. Alojzij Starc.

Vse življenjske težave je vdano prenašal in se je vedno odločno držal svojih idealov. S svojih odgovornih položajev je rad pomagal vsem potrebnim, in so ga zato ljudje imeli radi, kar se je pokazalo tudi ob njegovi smrti.

Ze v sredo popoldne ga je prihajalo kropit na dom velikega števila znancev in prijateljev.

Prve molitve ob krsti je izmolil g. Jure Rode, pogrebno mašo na domu je imel delegat msgr. A. Orehar, ki ga je tudi pokopal v navzočnosti velikega števila duhovnikov. Ob odprtem grobu se je od pokojnega inž. Vivoda poslovil Franc Pernišek v imenu Zedinjene Slovenije (Društva Slovencev).

Pokojni zapušča v Buenos Airesu ženo Ivo in sina Tineta, profesorja na Visoki šoli za telesno vzgojo, doma pa tri sestre in ostalo sorodstvo. Vsej družini izrekamo naše iskreno sožalje, pokojniku pa želimo, kot je dejal pri pogrebni maši msgr. Orehar: „Upajmo, da te bo Bog sprejel tako, kot si ti sprejel naše begunce.“

RAMOS MEJIA

Pingpong-turnir v Slomškovem domu

V sklopu jubilejnih prireditev ob 10-letnici Slomškovega doma se je v soboto, 24. julija, zvečer odigral turnir namiznega tenisa, na katerega so bili povabljeni vsi slovenski pingpongisti. Ti so se povabili odzvali v velikem številu, saj so od najboljših in poznanih manjkali le redki igralci.

Udeležili so se ga takšni kot so Fajfar, Piber, Babnik, Juhant, Skvarča, Zekelj, Mežnar in dolga vrsta odličnih igralcev, med njimi skupina mladih, veliko obetajočih Morončanov. V teku pet ur trajajočega intenzivnega tekmovanja smo videli veliko napetih iger, ki so zaradi močnega zabijanja ali zaradi dobrega branjenja sprožili buren aplavz med gledalci. Zanimanje in pričakovanje končnega rezultata sta od ure do ure naraščala in dosegla višek ob zaključnih setih. — Rezultat ramoškega turnirja je potrdil Ivana Fajfarja kot prvaka in Franca Babnika kot drugega v lestvici, mesti, ki sta si jih osvojila že pred štirimi meseci na pristavskem srečanju. Tretje mesto si je tokrat priboril Roman Piber, na četrto mesto se je uvrstil Pavle Juhant, na peto pa Peter Skvarča. Fajfarju kot prvaku je trenutno najbolj nevaren Babnik, Piberu na 3. mestu pa Juhant. — Brez dvoma se nam obetajo še zelo zanimive in borbene igre na prihodnjih srečanjih. — V kategoriji juniorjev je zmagal Franci Šifrer.

SLIK

IVAN BUKOVEC

Otvoritev 14. avgusta 1971 od 19. uri

Slovenska hiša - mala dvorana - 14., 15., 21. in 22. avgusta 1971

Vsak teden ena

V SVETI KNJIGI BEREM

Anton Vodnik

V sveti knjigi berem kakor v zvezdah —

o pticah pod nebom, o lilijah na polju.

O smehljaj naučnicah božjih, do smrti žalostnih!...

Kako — da so ljudje tako temni, ko med zvezdami hodijo?...

Pred dvajsetimi leti v "Svobodni Sloveniji"

2. avgusta 1951. — št. 31

TERORISTI NA DELU

Poročali smo že, da so oblasti nedavno odkrile do vseh podrobnosti izdelan načrt komunističnih teroristov in njihovih simpatizerjev za povzročanje neredov v republiki in za ustvarjanje zmede, v kateri bi poskušali izvršiti državni prevrat. Sedaj, ko so priprave za novembrske volitve v polnem teku, so se komunisti lotili izvajanja svojih prevratnih načrtov. V sredo med četrto in peto uro zjutraj so postavili v območju prestolnice in Velikega Buenos Airesa več peklenjskih strojev na tračnice železnice San Martin, Mitre, Sarmiento in Roca. Peklenjski stroji so eksplodirali še predno je po omenjenih železnica privozil kak vlak. Tako ni bilo osebnih žrtev, temveč samo materialna škoda. Poškodovane proge so tehnični oddelki hitro popravili ter je bil kmalu obnovljen promet na vseh progah. Na nekaterih mestih so komunisti pokvarili tudi signalne in brzojavne naprave, da bi tako povzročili železniške nesreče in iztirjenje vlakov. Uradno poročilo o teh komunističnih podvigih naglašja, da se železniško uslužbenstvo v celoti ni dalo preslepiti od protidržavnih elementov ter je ves čas vestno vršilo svojo službo, tako da je bil železniški promet hitro obnovljen in normaliziran.

OBVESTILA

SOBOTA, 7. avgusta 1971:

V Slovenskem domu v San Martinu članska večerja.

Na Pristavi v Moronu ob 19. turnir pingponga v sklopu Mladinskih športnih dni.

V Slomškovem domu ob 19. pevski nastop zborčica Slomškove šole in igrice Manice Komanove „Sestrin varuh“. Prireditve je v okviru jubilejnih proslav desetletnice Slomškovega doma.

NEDELJA, 8. avgusta 1971:

Na Pristavi po mladinski maši praznični zajtrk za mladino odsekov SDO in SFZ.

V Slovenskem domu v San Martinu ob 16. finale turnirja v odbojki v sklopu Mladinskih športnih dni.

PETEK, 13. avgusta 1971:

V Slov. hiši ob 20. seja Zveze okrajnih šolskih svetov.

SOBOTA, 14. avgusta 1971:

V Slovenski hiši ob 19. otvoritev razstave slik akad. slikarja Ivana Bukovca. Razstava bo odprta tudi še 15. ter 21. in 22. avgusta.

Pevsko glasbeni festival ob 20 v Slovenski hiši.

NEDELJA, 15. avgusta 1971:

Mladinski dan v Carapachayu

ČETRTEK, 19. avgusta 1971:

V Slovenskem domu v San Martinu ob 18.30 na sestanku Lige žena Mati nadaljevanje debate o vprašanju „Kakšna je argentinska mladina?“

NEDELJA, 22. avgusta 1971:

Romanje Slovencev v Lourdes. Pričetek ob 15.30.

SOBOTA, 28. avgusta 1971:

V Slovenskem domu v San Martinu ob pol osmih zvečer Prešernov večer, na katerem bo dr. Tine Debeljak s pomočjo skioptičnih slik podoba našega največjega slovenskega pesnika.

SOBOTA, 11. septembra 1971:

V Slov. hiši ob 20. koncert Mladinskega pevskega zbora pod vodstvom gospe Marije Fink-Geržiničeve, ki ga prireja Zveza Slovenskih mater in žena.

RESTAVRACIJA „EMONA“

V NEMČIJI

nudi domačo oskrbo slovenskim obiskovalcem iz Argentine

JOŽE NOSE

Düsseldorf — Corneliusstrasse 41

Zveza slovenskih mater in žena
Prireja razgovor med starejšim in mlajšim zakonskim parom. Tema: „Mož, žena, družina.“ Sodelujeta zakonska para: Debevc in Žužek. V četrtek 26. avgusta ob 16.30 v mali dvorani slovenske hiše.

DRUŠTVENI OGLASNIK

Slovenska radijska ura je od tega meseca naprej vsako soboto od 22 do 22.30 na radio Pueblo, ki se je preje imenovala radio America.

Knjižnica se je obogatila s temi novimi knjigami: Gustave Flaubert: Gospa Bovaryjeva, Knut Hamsun: Pote-

puhi, Aleksander Solženicin: Rakov oddelek.

Zadnje soboto v avgustu bo 3. svetni večer ZS. Predaval bo g. Pavel Fajdiga ob predvajanju barvastega zvončega filma Od Buenos Airesa do Hong Konga. Ze sedaj vabljeni!

Teološki tečaj, ki bi moral biti v soboto, 7. t. m., je zaradi duhovnih vaj za izobraževanje prestavljen na naslednji datum, to je, 21. avgusta.

Voditeljski tečaji, ki so bili napovedani za 7. avgusta, odpadejo.

sdo

sfz

PEVSKO - GLASBENI FESTIVAL

Sodelujejo:

Adrogué
Berazategui
Castelar
Ramos Mejía
San Justo
San Martín
Slovenska vas

65 mladih deklet in fantov bo zapelo 30 slovenskih pesmi

v soboto, 14. avgusta, ob 20 v Slovenski hiši

PORAVNAJTE ZAOSTALO NAROČNINO!

ESLOVENIA LIBRE Editor responsable: Miloš Stare
Director: Tone Mizerit

Redacción y Administración:
Ramón Falcón 4158, Buenos Aires
T. E. 69-9503
Argentina

Uredniški odbor:

Miloš Stare, Pavel Fajdiga,
dr. Tine Debeljak, Slavimir Batagelj
in Tone Mizerit

Correo
Argentino
Central (B)

FRANQUEO PAGADO

Concesión N° 5775

TARIFA REDUCIDA

Concesión N° 3824

Registro Nacional de la Propiedad
Intelectual N° 1.086.173

Naročnina Svob. Slovenije za leto 1971: za Argentino \$ 3.500.—. Pri pošiljanju po pošti \$ 3.600.—. — ZDA in Kanada 13 USA dolarjev; za Evropo pa 15 USA dolarjev za pošiljanje z avionsko pošto. — Evropa, ZDA in Kanada za pošiljanje z navadno pošto 9 USA dol.

Talleres Gráficos Vilko S.R.L., Estados Unidos 425, Buenos Aires. T. E. 33-7213

KAM Z DENARJEM? KJE DOBITI DENAR? ODGOVOR IN REŠITEV VAM NUDI

Kreditna zadruga S. L. O. G. A

(Cooperativa de Crédito Ltda.)

Bm. Mitre 97

T. E. 658-6574

Ramos Mejía

Uradne ure: ob torkih, četrkih in sobotah od 16. do 20. ure

Mladinski dan v Carapachayu

v nedeljo

15. avg.

Za dobro voljo

OD DOMA

Ček etar ZIS: „Učinka devalvacije ni mo pojedli.“ (Opomba: Seveda, težko je pojedti nekaj, česar ni).

Nič lažjega kot spovedati se svojih grehov, počero pa naložiti drugim.

JAVNI NOTAR**RAUL CASCANTE**

Escribano Público

Cangallo 1642 Buenos Aires
Pta. baja, ofic. 2
T. E. 35-8827

UNIV. PROF.**DR. JUAN BLAZNIK**

Zahtevajte določitev ure na telefonu 49-5855

C. José E. Uriburu 285, Cap. Fed

špecialist za ortopedijo
in travmatologijo

Ordinira v torek, četrtek in soboto
od 17 do 20

Dr. Tone Žužek

ADVOKAT

Urađuje od 17.30 do 19.30.
Ponedeljek, sredo, petek

Lavalle 2331, p. 5. of. 10
T. E. 47-4852

Vsem prijateljem in znancem sporočamo da je v ponedeljek, 19. julija 1971 v Gospodu zaspal v 81. letu starosti naš dragi mož, oče, stari oče, tast, gospod

Anzelje Jože

Pokopan je bil na pokopališču Bloke — Nova vas. Na zadnji poti ga je spremil in opravil sv. mašo g. dekan Andrej Makovec ob veliki udeležbi sorodnikov in vaščanov.

Dragega pokojnika priporočamo v molitev in v blag spomin.

Žalujoči:

žena, Neža roj. Jakopin
in hčerka Marija por. Močilnikar
z družino

Bloke, Olivos, julija 1971

Vsem prijateljem in znancem sporočamo, da smo prejeli iz domovine žalostno vest, da nas je v svojem 73. letu nenadoma zapustila in odšla po zasluženem plačilo k vsemogočnemu naša ljubljena mama, gospa

Eleonore Leber roj. Seinerter

K večnemu počitku so jo položili na pokopališču v Mariboru. Naj ji bo Bog dober plačnik!

Žalujoči v Argentini:

sinova Rudi in Rajko s svojima
družinama

CONSTRUCCIONES CIVILES E INDUSTRIALES

Av. de Mayo 1460, 5o. p.

Buenos Aires

T. E. 37-2504

„Zase si nas ustvaril, in nemirno je naše srce, dokler ne počije v Tebi!“ (1. pogl. Izpovedi Avrelija Avguščina)

Umril je po težki bolezni, previden s tolažili svete vere naš predragi mož in preljudi očka

ing. Avgust Vivod

28. julija se je umirilo njegovo srce, da se odpočije v Bogu, po besedah njegovega zavetnika.

Sveti maši zanj se bosta darovali v kapeli Slovenske hiše 7. in 14. avgusta ob sedmih zvečer.

Žalujoči v Argentini: Iva roj Pregelj, žena

Tine, sin

Bogomil Pregelj z družino, svak
Viktor Hribar z družino

V domovini: Zofija por. Habinc z družino, Julija, Marija, sestre

Janko in Anica Božič, bratranec in sestrična
Marija Pregelj, dr. Darinka Pregelj-Videčnik z družino, svakinji

Alojzij Pregelj z družino, svak

V Kanadi: dr. Srečko Pregelj z družino, svak

Morón, Maribor, Brežice, Sevnica, Ptuj, Ljubljana, Celje
Toronto

Ob smrti našega predragega pokojnika smo bili deležni izredne pozornosti in sočustvovanja od številnih rojakov, ki so ga na njegovem domu pokropili, veliko molili in ga spremili na moronsko pokopališče. Častiti duhovščini, predstavnikom organizacij, prijateljem, in znancem, tovarišem iz Servigliana in Senegalije, Diademe Argentine in tovarne Deca, darovalcem vencev in slovenskih šopkov naj dobri Bog stotero povrne!

Aleksander Solženicin

En dan Ivana Denisoviča

Hitreje mora do terase morda bo med črnimi suknjami, ki so si vse podobne, zagledal stočetrto.

Prav tedaj so brigade pritiskale (nужa je velika, kmalu bo signal za spanje!). Jurišajo na stopnice kot na trdnjavo zavzamejo prvo drugo tretjo in končno četrto in se razlijejo po terasi.

— Stojte kurbe! — rjove Hromoj in vzdiguje palico. — Nazaj! Če ne, udarim!

— Mi nismo krivi, — vpijejo sprednji. — Od zadaj pritiskajo.

Od zadaj res silijo, porivajo, toda sprednji se ne upirajo, ker računajo s tem, da smuknejo v jedilnico.

Tedaj si je položil Hromoj palico čez prsi, kakor bi spustil zapornice, in se zaletel z vso močjo v sprednje. Njegov pomočnik šestica se je oprjel palice in upravnik tudi, ni mu bilo žal umazati si roke.

Potisnili so vsi trije; moči imajo dovolj, saj jedo meso. In prekucnili so sprednje na zadnje, da so vsi polegali po stopnicah kot snopovi.

— Krevsa švedrasta... po gobcu bitel... — vpijejo iz gruč in se skrivajo. Drugi so molče padli, se molče pobrali, in to urno, da jih ne bi pomandrali.

Stopnice so izpraznili. Upravnik se je umaknil na teraso, a Hromoj stoji na zgornji stopnici in poučuje.

— V vrste po pet, butice trapaste,

kolikokrat sem vam že rekel! Kadar bo mogoče, bom pustil.

Šuhov je zagledal prav pri terasi glavo, ki je bila podobna Senjki Klevišnu. Neznansko se je razveselil in s komolci se je skušal preriti do njega. Toda hrbet se drži hrbita, prodreti ni mogoče.

— Sedemindvajseta! — vpije Hromoj. — Naprej.

Poklicana brigada je švignila po stopnicah in skozi vrata. Za njo so se zapodili drugi, vzpenjajo se po stopnicah, od zadaj pritiskajo. Tudi Šuhov pritiska s silo. Terasa se guglje, svetilka pod stropom brni.

— Ze spet, prasci? — se jezi Hromoj. In udriha s palico po plečih, po hrbtu, odriha enega za drugim.

Očistil je teraso.

Od spodaj je Šuhov opazil, da se je k Hromaju povzpel Pavlo. On namreč vodi brigado. Brigadir se ne spušča v gnečo, da bi se prepiral.

— Stočetrta, v vrste! — vpije Pavlo. — Drugi se umaknite, bodite prijazni! Saj, umaknili se ti bodo, prijatelji! Figo!

— Pusti me, ti s hrbtom! Jaz sem iz stočetrte! — trese Šuhov sprednjega.

Ta bi ga rad pustil naprej, pa se ne more ganiti.

Množica se maje, koleba sem in tja, dobiti hoče čorbo, svojo zakonito čorbo.

31

Tedaj se je Šuhov odločil. Nagnil se je na levo, zagrabil ograjo, se potegnil do stebra na terasi in obvisel v zraku. Z nogami se je uprl nekemu v kolena, za kar je dobil udarec pod rebra in kopo kletvice, vendar se je zavihtel v nogo na zgornjo stopnico in obstal. Člani brigade so ga zapazili ter mu ponudili pomoč.

Upravnik jedilnice je odhajajoč dejal pri vratih:

— Hromoj, pusti še dve brigadi!

— Stočerta! — je zaklical Hromoj.

— Kam pa ti ležeš, svinja?

In tolče s palico po vratu tujega vsiljivca.

— Stočetrta! — kriči Pavlo in pušča svoje ljudi.

— Uh! — stoka Šuhov, ko se je preril v jedilnico. Ne da bi čakal Pavlovega napotila, išče podstavke, išče prazne pladnje.

Jedilnica je kakor zmerom polna pare, največ zaradi mraza, ki prihaja skozi vrata. Jetniki sedijo za mizami tesno eden poleg drugega kakor sončnična semena, drugi tavajo in se drenjajo med mizami, posamezniki se prerivajo, noseč pladnje. Po dolgih letih se je Šuhov navadil vsega tega, a oko ga je takoj obvestilo: tamle nese šč-208 samo pet skled na podstavku, torej so to zadnje porcije za neko brigado, sicer bi nesel poln pladenj.

Dohitel ga je in na uho ga nagovarja:

— Brate! Mi boš dal podstavke? Grem s teboj!

— Pri lini me čaka, obljubil sem mu...

— Pusti nerodo, ko se ne zna zasukat!

Zmenila sta se.

Ko je bil podstavek prazen, ga je Šuhov prijel, a za drugi konec ga je prijel tisti, kateremu je bil prvotno namenjen in ki se je bil preril k mizi. Majhen je, suh, še bolj kot Šuhov. Šuhov ga je s pladnjem sunil v smer, kamor je vlek, zato je konkurent odletel k stebri in izpustil pladenj ki ga je Šuhov stisnil pod pazduho in stekel z njim k okencu, kjer dajejo večerjo.

Pavlo stoji v vrsti pred lino in se dolgočasni, ker nima podstavkov. Zdj se je vzradostil:

— Ivan Denisič! — Odrinil je sprednjega pomočnika brigadirja sedemindvajsete. — Pusti me! Kaj stojiš prazen? Jaz imam podstavke!

Glej ga lisjaka, Gopčika, tudi on nese pladenj. Smeje se:

— Zatelebal so se, jaz sem pa utekel z njim.

Gopčik bo postal pravi pravcati taboriščnik. Še tri leta potrebuje, da bo zrastel in se vsega naučil. Usoda mu prerokuje najmanj posel hleboreza, to je skladiščnika, ki reže in razdaja kruh.

Pavlo je oddal drugi pladenj Jermolájevu, čvrstemu Sibircu (ki so mu za ujetništvo prisodili deset let), Gopčika pa je poslal, da poišče mizo, kjer so že „povečerali“. Šuhov je prvi podstavek pomolil v lino, čaka.

— Stočetrta! — referira Pavlo skozi lino v kuhinjo.

Pet lin je, tri so za podajanje splošnega obroka, v četrtem dobivajo jetniki po seznamu (to so bolniki z ranami na želodcu in dvanajesterniku in po pratekciji vsi iz računovodstva), skozi peto lino vračajo prazno posodo (tam se pretepajo tisti, ki ližejo skledje). Line se naredili v višini pasu, tako da ne vidiš kuharjev, ampak samo njih roke in zajemalke.

Prišel je kuhar. Roke ime bela in negovane, dlakaste in velikanske, ki bi bile primerne za boksarja, ne pa za kuharja. Vzel je svinčnik in na seznamu, ki je visel na steni, zabeležil:

— Stočetrta, štiriindvajset obrokov!

Torej se je Pantelejev pritihotapil v jedilnico. Ni bolan, pes!

Kuhar je vzel veliko trilitrsko zajemalko in z njo v ogromnem piskru mešal in premešaval juho (posodo so praznili skoraj do vrha, para se vzdiguje v kolobarjih). Potem jo je zamenjal za manjšo, ki zajema sedemsto petdeset gramov, ter pričel nalivati skledje, ne da bi z zajemalko segal globlje.

— Ena, dva tri, štiri...

Šuhov si je zapomnil, katere skledje je nalil kuhar, preden se je gošča uselila na dno, in v katere je nalil samo čisto juho. Na pladenj je namestil deset skled in jih odnesel. Od druge vrste stebrov mu je mahal Gopčik:

— Semkaj, Ivan Denisič, sem'aj!

(Dalje prihod: jič)